

Ütközéspontok X.

Filozófiatudományi Osztály

A Doktoranduszok Országos Szövetsége Filozófiatudományi Osztály
jubileumi filozófiatudományi doktorandusz konferenciájának
absztraktkötete

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

Budapest

2023. március 24 – 25.

ÜTKÖZÉSPONTOK X.

A Doktoranduszok Országos Szövetsége Filozófiatudományi Osztálya 2023-ban, tizedik alkalommal rendezi meg *Ütközéspontok* című éves konferenciáját, melynek ezévben a Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara ad otthont. A tudományos találkozó célja, hogy a doktoranduszok és doktorjelöltek bemutathassák eredményeiket és szakmai értékelést kapjanak.

A konferenciára összesen 41 jelentkezés érkezett be, amelyek közül a szakmai bírálóbizottság 36 jelentkező absztraktját fogadta be, azokat összesen nyolc különböző tudományos szekcióra osztva. A konferencia szekcióihoz az online csatlakozás lehetőségét is biztosítjuk, ezzel egy jelentős lépést téve a hibrid tudományos fórumok létrehozásában.

A konferencia szakmai támogató partnerei az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara, az ELTE BTK Filozófiatudományi Doktori Iskolája, az ELTE BTK HÖK, a Magyar Filozófiai Társaság, valamint a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpontjának Filozófiatudományi Intézete.

A konferencia és az absztraktkötet a Doktoranduszok Országos Szövetsége Filozófiatudományi Osztályának szervezésében és szerkesztésében, az Emberi Erőforrások Minisztériuma megbízásából az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő által meghirdetett Nemzeti Tehetség Program NTP-TK-M-22-0005 kódszámú pályázati támogatásból valósult meg.

Főszervező:

Nemes Márk (DOSZ FiTO elnök; SZTE–BTK)
dosz.filozofia@gmail.com // +36303416683

További információk:

Honlap: <http://phil.dosz.hu/>

Email: dosz.filozofia@gmail.com

Facebook: <https://fb.me/e/1XiuK38J6>

For the English language section turn to page 8!

PROGRAM

1. NAP

8:30 – 9:00	Regisztráció (kötelező) ELTE BTK I épület II. emeleti folyosó, Bence György terem előtt			
9:00 – 9:15	Ünnepélyes megnyitó Nemes Márk, a DOSZ FiTO elnöke ELTE BTK I épület, II. emelet, Bence György terem Click here to join the meeting			
9:15 – 10:45	I. Plenáris előadás Dr. Schmal Dániel (MTA-BTK Filozófiatudományi Intézet): <i>A reflexivitás problémája és az önazonosság (kora) újkori keretei</i> ELTE BTK I épület, II. emelet, Bence György terem Click here to join the meeting			
10:45 – 11:00	Kávészünet ELTE BTK I épület II. emelet			
11:00 – 12:30	Vallástudomány I. ELTE BTK I épület, II. emelet, Bence György terem Click here to join the meeting	Társadalomfilozófia I. ELTE BTK I épület, II. emelet, 221. terem Click here to join the meeting	Kontinentális filozófia I. ELTE BTK I épület, I. emelet, 129. terem Click here to join the meeting	Social Theory, Philosophy and Religion in English I. ELTE BTK Building „I” Basement -107 Click here to join the meeting
12:30 – 13:30	Ebédészünet Műhely Egyetem Café – ELTE BTK MUK6-8 Főépület alagsor			
13:30 – 16:00	Vallástudomány II. ELTE BTK I épület, II. emelet, Bence György terem Click here to join the meeting	Társadalomfilozófia II. ELTE BTK I épület, II. emelet, 221. terem Click here to join the meeting	Kontinentális filozófia II. ELTE BTK I épület, I. emelet, 129. terem Click here to join the meeting	Social Theory, Philosophy and Religion in English II. ELTE BTK Building „I” Basement -107 Click here to join the meeting

PROGRAM

2. NAP

9:00 – 9:15	Regisztráció (kötelező) ELTE BTK I épület II. emeleti folyosó, Bence György terem előtt			
9:15 – 10:45	II. Plenáris előadás Dr. Schwendtner Tibor (MFT): <i>Nietzsche és a német Bildung-hagyomány</i> ELTE BTK I épület, II. emelet, Bence György terem Click here to join the meeting			
10:45 – 11:00	Kávészünet ELTE BTK I épület II. emelet			
11:00 – 12:00	Művészetfilozófia I. ELTE BTK I épület, II. emelet, Bence György terem Click here to join the meeting	Interdiszciplináris Társadalomelmélet I. ELTE BTK I épület, II. emelet, 221. terem Click here to join the meeting	Etika és Morálfilozófia I. ELTE BTK I épület, I. emelet, 129. terem Click here to join the meeting	Társadalom- és politikai filozófia I. ELTE BTK I épület, földszint -107. terem Click here to join the meeting
12:00 – 13:00	Ebédészünet Műhely Egyetem Café – ELTE BTK MUK6-8 Főépület alagsor			
13:30 – 14:30	Művészetfilozófia II. ELTE BTK I épület, II. emelet, Bence György terem Click here to join the meeting	Interdiszciplináris Társadalomelmélet II. ELTE BTK I épület, II. emelet, 221. terem Click here to join the meeting	Etika és Morálfilozófia II. ELTE BTK I épület, I. emelet, 129. terem Click here to join the meeting	Társadalom- és politikai filozófia II. ELTE BTK I épület, földszint, 107. terem Click here to join the meeting
14:30 – 15:00	Zárszó Nemes Márk, a DOSZ FiTO elnöke ELTE BTK I épület, II. emelet, Bence György terem Click here to join the meeting			

Vallástudomány

szekció I. & II.

Absztraktok: 13–19. oldal

Időpont: 2023.03.24. 11:00 – 15:00

Helyszín: ELTE BTK I épület, II. emelet, Bence György terem

Szekcióelnök: Dr. Rosta Gergely (BCE, PPKE)

Szekciószervezők: Nemes Márk; Miklovicz Attila

Online: [Click here to join the meeting](#)

11:00 – 11:30	Boros Péter	<i>Kereszténység buddhista szemmel</i>	Porció Tibor (SZTE)
11:30 – 12:00	Olajos István	<i>"Song-kori 宋朝 enciklopédiák sámánjai" – A Taiping yulan és Taiping guangji wu ábrázolásai</i>	Dr. Pap Melinda (ELTE)
12:00 – 12:30	Miklovicz Attila	<i>A vallásosság meghatározásának nehézségei. Kutatás a differencia specifica után</i>	Dr. Rosta Gergely (BCE, PPKE)
12:30 – 13:30	<i>Ebédszünet</i> Műhely Egyetem Café – ELTE BTK MUK6-8 Főépület alagsor		
13:30 – 14:00	Nemes Márk	<i>A társadalmi és tudományos diskurzus hatásai az új vallási mozgalmak kutatására</i>	Dr. Fejes János (PPKE)
14:00 – 14:30	Fenyves Krisztián	<i>„Teremtsünk embert képmásunkra, magunkhoz hasonlóvá”: Ter 1,26-28 a patrisztikus és rabbinikus irodalom fényében</i>	Dr. Rugási Gyula (ORZSE)
14:30 – 15:00	Paizs Melinda Adrienn	<i>Vallási alakok a popkultúrában - suméroktól a Netflixig</i>	Dr. Nagypál Szabolcs (ELTE)

Társadalomfilozófia

szekció I. & II.

Absztraktok: 19–27. oldal

Időpont: 2023.03.24. 11:00 – 15:00

Helyszín: ELTE BTK I épület, II. emelet, 221

Szekcióelnök: Dr. Tánczos Péter (DE)

Szekciónszervezők: Tegzes Nóra Valentina

Online: [Click here to join the meeting](#)

11:00 – 11:30	Ónya Balázs	<i>A társadalomtudományok naturalizálhatóságáról</i>	Dr. Szücs László Gergely, (WJFL)
11:30 – 12:00	Pék László	<i>Abszolút módszer vagy egyidejűség</i>	Dr. Tánczos Péter (DE)
12:00 – 12:30	Csabay István	<i>Cesare Beccaria és a büntetések enyhülése</i>	Dr. Timár Andrea (ELTE)
12:30 – 13:30	Ebédszünet Műhely Egyetem Café – ELTE BTK MUK6-8 Főépület alagsor		
13:30 – 14:00	Wimmer Krisztina	<i>A sebzett kollektív identitás elmélet alkalmazása és alkalmazási kérdései</i>	Dr. Bagi Dániel (ELTE)
14:00-14:30	Figus-Illinyi Rita	<i>A reziliencia elmélete. A reziliencia egyéni aspektusai a fizikában, pszichológiában és a klinikai gyakorlatban</i>	Szokolszky Ágnes (SZTE)
14:30 – 15:00	Zsupos Norbert	<i>Materializmus és a reprezentáció problémája Alain Badiou filozófiájában</i>	Dr. Takács Ádám (ELTE)

Kontinentális filozófia

Szekció I. & II.

Absztraktok: 27–32. oldal

Időpont: 2023.03.24. 11:00 – 14:30

Helyszín: ELTE BTK I épület, I. emelet, 129. terem

Szekcióelnök: Dr. Sutyák Tibor (SZTE)

Szekciónszervezők: Vecsernyés Áron

Online: [Click here to join the meeting](#)

11:00 – 11:30	Beck Tamás	<i>Beugrástól a léttelhermentesítésig</i>	Dr. Busku Szilvia (PTE)
11:30 – 12:00	Kolos Marcell	<i>Az ifjú Nietzsche filozófiájának kantianus gyökerei</i>	Dr. Gyenge Zoltán (SZTE)
12:00 – 12:30	Herth Ákos	<i>Whiteheadi kozmológia és a kritikai fordulat</i>	Dr. Karsai Gábor (Tan Kapuja)
12:30 – 13:30	<i>Ebédszünet</i> Műhely Egyetem Café – ELTE BTK MUK6-8 Főépület alagsor		
13:30 – 14:00	Szente Regina	<i>Az igazság ontológiai fogalma Martin Heidegger igazságfelfogása alapján. Igazság- és létkérdés ekvivalenciája</i>	Dr. Sutyák Tibor (SZTE)
14:00-14:30	Sipos Andrea	<i>Az ipszeitás három arca: Ricœur, Romano és Tengelyi</i>	Dr. Popovics Zoltán (PTE)

Social Theory and Philosophy in English

Panel I. & II.

Abstracts: pages 32–37.

Time: 2023.03.24. 11:00 – 14:30

Venue: ELTE BTK Building „I” Basement -107

Panel chair: Dr. Gábor Kendeffy (KRE)

Organizers: András Jancsó

Online: [Click here to join the meeting](#)

11:00 – 11:30	Kovács Dániel Attila	<i>The compatibility of contemplation and action in Plotinus</i>	Dr. Miklós Vassányi (KRE)
11:30 – 12:00	Darabos Ádám	<i>"A critical student of Augustine": Reinhold Niebuhr's interpretation of Augustine</i>	Dr. Gábor Kendeffy (KRE)
12:00 – 12:30	Kruger Petrus	<i>Violence and Civic Bonds</i>	Dr. Gergely Attila Mráz (ELTE)
12:30 – 13:30	Lunch break Műhely Egyetem Café – ELTE BTK MUK6-8 (Main Building basement)		
13:30 – 14:00	Yikunoamlak Mesfin Alemu	<i>Will to Live and Reverence for Life: a Philosophical Base for Biocentrism</i>	Dr. László Nemes (DE)
14:00-14:30	Tóth Anna	<i>Tales of Exile on Stage - Theatrical Manifestations of Migration</i>	Dr. Jászai Tamás (SZTE)

Művészetfilozófia szekció I. & II.

Absztraktok: 37–42. oldal

Időpont: 2023.03.25. 11:00 – 14:00

Helyszín: ELTE BTK I épület, II. emelet, Bence György terem

Szekcióelnök: Dr. Gelencsér Gábor (ELTE)

Szekciószervezők: Vörös Csaba Levente

Online: [Click here to join the meeting](#)

11:00 – 11:30	Marx Laura	<i>Tangó a sötétben. Az empátia és improvizáció fenomenológiai értelmezései a kortárs tánc és a dark pedagógia elméleteiben</i>	Dr. Lovász Ádám (ELTE)
11:30 – 12:00	Vörös Csaba Levente	<i>Technika és etika kapcsolata a fotográfiában</i>	Dr. Házas Nikoletta (ELTE)
12:00 – 13:00	<i>Ebédszünet</i> Műhely Egyetem Café – ELTE BTK MUK6-8 Főépület alagsor		
13:00 – 13:30	Bartal Dóra	<i>A dokumentumfilm és a dokumentumfilmkészítés érdekvédelmi szervezeteinek mozgástere</i>	Dr. Gelencsér Gábor (ELTE)
13:30-14:00	Gordon Dávid	<i>A dekonstrukció fil(m)ozófiája</i>	Dr. Török Ervin (SZTE)

Interdiszciplináris Társadalomelmélet szekció I. & II.

Absztraktok: 42–46. oldal

Időpont: 2023.03.25. 11:00 – 13:30

Helyszín: ELTE BTK I épület, II. emelet, 221

Szekcióelnök: Dr. Loboczky János (EKE)

Szekciónszervezők: Donáth Béla

Online: [Click here to join the meeting](#)

11:00 – 11:30	Donáth Béla	<i>A biologizmus és az antropocentrizmus szerepe a futurizmusban.</i>	Héder Mihály (BME)
11:30 – 12:00	Szabó Annamária	<i>A dialektika és a határ fogalmának kapcsolata Karl Rosenkranz A rút esztétikája című művében</i>	Dr. Loboczky János (EKE)
12:00 – 13:00	<i>Ebédszünet</i> Műhely Egyetem Café – ELTE BTK MUK6-8 Főépület alagsor		
13:00 – 13:30	Buday-Kele Boglárka	<i>Megértés a mediáció során</i>	Dr. András Ferenc (PE)

Etika és Morálfilozófia szekció I. & II.

Absztraktok: 46–51. oldal

Időpont: 2023.03.25. 11:00 – 13:30

Helyszín: ELTE BTK I épület, I. emelet, 129. terem

Szekcióelnök: Dr. Paár Tamás (CEU, PPKE)

Szekciónszervezők: Miklovicz Attila

Online: [Click here to join the meeting](#)

11:00 – 11:30	dr. Papp Nóra	<i>A metaetikai semlegesség kérdésfelvetése</i>	Dr. Réz Anna (ELTE)
11:30 – 12:00	Geng Viktor	<i>Légy jó mindhalálig?</i>	Dr. Paár Tamás (CEU, PPKE)
12:00 – 13:00	<i>Ebédszünet</i> Műhely Egyetem Café – ELTE BTK MUK6-8 Főépület alagsor		
13:00 – 13:30	Gärtner Péter	<i>A "Fordulat és Reform" gazdasásetikai előzményei, avagy felmerül-e bármilyen gazdasásetikai kontextus</i>	Dr. Nagy Gábor Dániel (SZTE)

Társadalom- és politikai filozófia szekció I. & II.

Absztraktok: 51–55. oldal

Időpont: 2023.03.25. 11:00 – 14:30

Helyszín: ELTE BTK I épület, földszint -107

Szekcióelnök: Dr. Nyirkos Tamás (PPKE BTK, NKE EJKK PÁK)

Szekciónszervezők: Jancsó András

Online: [Click here to join the meeting](#)

11:00 – 11:30	Jancsó András	<i>A frankfurti iskola hatása J. B. Metz politikai teológiájára</i>	Dr. Nyirkos Tamás (PPKE BTK, NKE EJKK PÁK)
11:30 – 12:00	Nyíri Szabolcs	<i>Időrezsím és politikai rezsím – a demokráciák és az autokráciák előtt álló kihívások a gyorsulás korában</i>	Dr. Hidas Zoltán (PPKE)
12:00 – 13:00	<i>Ebédszünet</i> Műhely Egyetem Café – ELTE BTK MUK6-8 Főépület alagsor		
13:00 – 13:30	Fodor Tímea	<i>A közjó és az önérdék viszonya - avagy a pillanatnyi haszon az egyéni jól(l)ét ellen</i>	Dr. Lányi András (ELTE)
13:30-14:00	Kis-Pongrácz Tamás	<i>Lisszabon, a kompetenciavesztés első állomása</i>	Dr. Lengyel Zsuzsanna Mariann (ELTE)

Fenyves Krisztián (PPKE Hittudományi Doktori Iskola) – „Teremtsünk embert képmásunkra, magunkhoz hasonlóvá”: Ter 3,16-21 a patrisztikus és rabbinikus irodalom fényében

Az újabb kutatásokban többször megállapítást nyert, hogy a rabbinikus és a patrisztikus értelmezési hagyomány némely ponton meglepően közel került egymáshoz; kérdésként merül fel, hogy beszélhetünk-e ilyen fajta (exegetikai) interakcióról, vagy – csupán – a független hagyományokban hasonló értelmezést inspirált a rögzített bibliai szöveg, mely textusában megőrzött bizonyos nyitott kérdéseket. A fenti meglátásokból kiindulva a Ter 3,16-21 szakasz vizsgálatát tűzi ki célul az előadás, ezzel megvilágítva az *imago Dei* ókeresztény és rabbinikus értelmezését és hatását, mely meghatározó sarokköve a bibliai antropológiának (ld. Pápai Biblikus Bizottság: *Mi az ember?* dokumentuma). Kezdve a kulcsfogalmak elemzésével, mint $\text{צֶלֶם} - \text{דְמוּת}$ és $\text{εἰκών} - \text{ὁμοίωσις}$, különös figyelmet fordítok arra, hogy a Ter 3,16-21 hogyan határozza meg az Isten-ember kapcsolatot, megjegyezve, hogy a *tselem* kifejezés, amelyet gyakran használnak kárhóztató módon az ember alkotta bálványképek vonatkozásában, valamint a *demut* kifejezés, amelyről Izajás azt állítja (Iz 40,18), hogy nincs olyan hasonlatosság, mely Istenre vonatkoztatható lenne – a vizsgált szakaszban ezen terminusok az ember Isten képmásaként és hasonlatosságaként való megteremtését jelölik. Az Éden utáni *imago Dei* kérdésével a kontextus a Teremtés könyvének első három fejezetét öleli fel, hiszen a kígyó csábító ígérete: „olyanok lesztek, mint az Isten” (Ter 3,5), és az ember istenképmási mivolta egy nem-tökéletes, megtört világban már az egyházatyák gondolkodásának is középpontjában áll. A fent említett versek értelmezési hagyományát Vak Didümosz Teremtés könyvéhez írt kommentárjának (alexandriai iskola), Aranyszájú Szent János *Sermones in Genesim*, *Homiliae in Genesim* műveinek (antiokhiai iskola) és a *Genesis Rabbá* (midrás gyűjtemény) szövegének vizsgálatával igyekszem megvilágítani és értelmezni, bemutatva a különböző értelmezési hagyományok és gondolatok hasonlatosságát és különbségeit.

Kulcsszavak: *patrisztika; exegézis; interpretációs paradigma; istenképűség; bibliai antropológia*

“Let us make mankind in our image, in our likeness”: Genesis 1:26-28 in the Light of Patristic and Rabbinic Literature

Recent research has repeatedly found that rabbinic and patristic traditions of interpretation have at some points come surprisingly close to each other: the question arises as to whether we can speak of this kind of (exegetical) interaction, or whether - merely - a similar interpretation in independent traditions was inspired by the recorded biblical text, which preserved certain open questions in its text. The following analysis intends to examine the passage of Gen. 1:26-28, thus shedding light on the early Christian and rabbinic interpretation and impact on the idea of *imago Dei*, which is a crucial cornerstone of biblical anthropology (see Papal Biblical Commission: *What is man?* document). Starting with the analysis of the key terms, as $\text{צֶלֶם} - \text{דְמוּת}$ and $\text{εἰκών} - \text{ὁμοίωσις}$, special attention will be paid to how Gen. 1:26-28 defines the divine-human relationship, noting the significance of the fact that the term *tselem* which is frequently used in an inculpatory sense for man-made images of God, as well as the term *demuth*, of which Isaiah claims (40:18), no *demuth* or likeness can be applied to God – are employed in denoting man as an image and likeness of God. With the question of the *imago Dei* after Eden the whole context will be the first three chapters of Genesis, since the serpent’s audacious promise, “you will be like God” (Gen. 3:5) and the men’s possibly image the triune God in a broken world is at the centre of the Church Fathers’ interest. The following paper will explore the interpretation of the above-mentioned verses through the *Commentary on Genesis* of Didymus the Blind (school of Alexandria), *Sermones in Genesim*, *Homiliae in Genesim* of John Chrysostom

(school of Antioch) and the *Genesis Rabbah* (midrash compilation), demonstrating the similarities and the differences of the thoughts and approaches in the various traditions.

Keywords: *patrology; exegesis; interpretative paradigm; imago Dei; biblical anthropology*

Boros Péter (ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola) – Kereszténység buddhista szemmel

A 19-20. század fordulója turbulens éveket hozott Kína számára, amikor többek között a kereszténység rohamos terjedésével is számot kellett vetnie a helyi értelmiségnek. A tendenciára számos válasz született, amelyek közül jelen előadásomban egy konkrét buddhista szerzetes, Taixu 太虛 írásait fogom elemezni. Az ő nézőpontja azért különösen érdekes, mert ő tekinthető a 20. század eleji kínai buddhista reformok egyik vezéralakjának. Meglátása szerint a korabeli buddhizmusnak válaszolnia kellett az országot érő hatásokra, úgymint modernizáció, iparosodás, a kereszténység terjedése stb., nem pedig elzárkózniya előlük. Ennek megfelelően párbeszédet folytatott keresztény misszionáriusokkal, kínai keresztényekkel, sőt 1928-29 között még európai és észak-amerikai körutat is tett. Ezek hatására pedig több beszédében és írásában is elemezte két vallás kapcsolatát. Átfogóan úgy értelmezhető az állásfoglalása, hogy a kereszténység praktikus oldala, úgymint szervezőkészség, oktatás, karitatív tevékenységek hiányoznak a Buddhizmusból ebben a formában, így érdemes őket átvenni. Ugyanakkor elméleti téren a Buddhizmus sokkal fejlettebb és közelebb áll a modern tudományokhoz, így a nyugati országok tanulhatnak tőle e téren. Természetesen az írásai ennél sokkal részletesebbek, így előadásomban a legfontosabb kereszténységről szóló szövegeit fogom bemutatni és elemezni a megállapításait.

Kulcsszavak: *vallásközi párbeszéd, Taixu, kínai buddhizmus, keresztény misszió, szeretet*

Christianity through Buddhist eyes

The turn of the 19th-20th century unfolded through turbulent years in China. Besides economic and political turmoil, the country also had to respond to a tide of new ideas entering from western countries. One of these ideas was Christianity, which spread rapidly after the mid-19th century. Chinese intellectuals responded to this spread in various ways, but in my present talk, I will focus on the response of Buddhist master Taixu 太虛大師. His ideas are worthy of analysis, since he spearheaded the Buddhist reform movement of the time, which claimed that Buddhism should focus on the present human life and respond to contemporaneous trends. Thus, he was open to dialogue with Christianity, and besides meeting foreign missionaries in China, as well as Chinese Christians, he even traveled to Europe and North America, where he analyzed local customs. Based on these encounters, his overarching assumption was that Christianity developed supreme practical features, such as organizational ability, education, and charity. On the other hand, Buddhism developed supreme metaphysical analysis, which is in line with modern science. Therefore, both sides can and should learn from each other. Certainly, his views are more nuanced, thus in my talk, I will analyze Taixu's most important writings about Christianity and discuss his views and assumptions.

Keywords: *interreligious dialogue, Taixu, Chinese Buddhism, Christian mission, love*

Olajos István (ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola) – "Song-kori 宋朝 enciklopédiák sámánjai" – A *Taiping yulan* és *Taiping guangji wu* ábrázolásai

Előadásom célja, hogy két Song-kori 宋朝 enciklopédia, a *Taiping yulan* 太平御覽 és a *Taiping guangji* 太平廣記 szövegein keresztül átfogó képet adjak a középkori kínai vallási élet egy sajátos szereplőjéről, a wu 巫 és tevékenységeiről (*wushu* 巫術). A wu vizsgáló kutatók elsősorban a Shang- 商朝 és a Han-dinasztia 漢朝 közötti korszakra fókuszálnak, mivel az ezutáni időszokról úgy vélik, hogy a wu intézménye erősen marginalizálódott a vallási szintéren megjelenő két új szerveződésnek, a buddhizmusnak és a taoizmusnak köszönhetően. A két enciklopédián végzett kutatásaim azonban felfedték, hogy a Tang-dinasztia 唐朝 végéig a wu még bizonyíthatóan nem tűntek el, mivel e művek kifejezetten velük foglalkozó fejezeteket tartalmaznak, és összesen közel száz, a 4–10. század között keletkezett történeten keresztül mutatják be a wu és tevékenységeit. Az elbeszélések elemzése során a wu három fő tulajdonságát sikerült azonosítanom: 1. képes látni a szellemeket 2. különböző jósló technikákat és fekete mágiát (*wugu* 巫蠱) alkalmaz, valamint 3. aktívan bekapcsolódik a politikai eseményekbe és a császári udvaron belül zajló játszmákba. Így tehát a két enciklopédia szövegei egyrészt bizonyítékot szolgáltatnak arra, hogy a wu és a vele kapcsolatos jelenségek nem haltak ki a Han-dinasztia után, másrészt pedig elmélyítik és pontosítják ismereteinket e sajátos vallási tevékenységet végző személlyel kapcsolatban.

Kulcsszavak: *Taiping yulan*, *Taiping guangji*, wu, kínai sámánizmus

„Shamans in encyclopedias from Song dynasty 宋朝” – Depiction of wu in *Taiping yulan* and *Taiping guangji*

The primary goal of recent paper is to explore and analyze the wu's 巫 (or shaman's) role and characteristics in imperial court of medieval China. During this endeavor, I utilize two encyclopedias as primary sources, namely *The Imperial Digest of Taiping Era* (*Taiping yulan* 太平御覽) and *The Extensive Records of Taiping Era* (*Taiping guangji* 太平廣記). It is believed that the wu institution have been strongly marginalized in the post-Han era 漢朝 by the emergence of two new organizations on medieval China's religious landscape, Buddhism and Taoism. Thus, these studies – regarding wu and its activities – generally lay emphasis on the time between Shang 商朝 and Han dynasties. My analysis on the two encyclopedias, however, revealed that the wu had certainly not disappeared by the end of the Tang dynasty 唐朝. These works contain chapters dedicated entirely to the wu phenomena, and through nearly a hundred stories, dated back from the 4th to 10th centuries, introduce the wu characteristics. By analyzing stories related to wu, I was able to define three dominant features that universally separate shamans from mundane world in medieval China: 1. they are able to see ghosts, 2. they are related to black magic (*wugu* 巫蠱), and they utilize a great variety of divination methods. Furthermore, 3. shamans of this era frequently get involved in political affairs, even in the imperial family's succession disputes. Thus, the texts of the two encyclopedias provide evidence that the wu and its phenomena did not wither away after the Han dynasty, and they guide us to gain a better understanding on this rather peculiar religious practitioner.

Keywords: *Taiping yulan*, *Taiping guangji*, wu, Chinese shamanism

Miklovicz Attila (PTE Filozófia Doktori Iskola) A vallásosság meghatározásának nehézségei. Kutatás a *differentia specifica* után

A társadalomtudományban és vallásfilozófiában még napjainkban is élénk diskurzus tárgya a vallás egységesen elfogadott meghatározása. James G. Frazer 1890-ben az *Aranyág* című művében úgy fogalmaz, hogy valószínűleg nincs a vallás természetének meghatározásánál vitatottabb tárgy. 2018-ban, 128 évvel Frazer után Charles Taliaferro vallásfilozófiai szótárában még mindig a meghatározás körüli jelentős ellentmondásokról ír. Számos széles körben idézett és alkalmazott meghatározás létezik, de úgy tűnik, hogy olyan, amely végleg nyugvópontra helyezte volna ezt a kérdést, még nem került megfogalmazásra. Kérdéses, hogy ez egyáltalán lehetséges-e? Vajon nem sokkal fontosabb az, hogy nyitottan-érzékenyen újra tudjuk definiálni a vallást az aktualitások mentén is? Mindezzel együtt, hogy biztosítsa a kereteket a vallások tudományos vizsgálatához, a vallásszociológia, -antropológia, -filozófia már kialakulásuk kezdetétől törekedett a definíció kérdésének megoldására, sajátos nézőpontjaiból. Azonban a kérdés nem korlátozódik pusztán a tudomány területére. A világ különféle politikai és jogrendszerei egyaránt igyekeznek megbirkózni ezzel a feladattal, hiszen hogyan lehetne a vallásszabadsághoz való jog törvényes garanciája biztosítható anélkül, hogy vallás jogi szempontból is megnyugtató és széles körben elfogadott módon meghatározásra kerülne. Ahogy Borbély Gábor *A lehetetlen másolatai* című könyvében idézi Max Müllert: „...csaknem annyi definíciója létezik a vallásnak, mint ahány vallás van a világon, és csaknem olyan mértékű ellenségesség jellemzi a különböző vallásdefiníciók képviselőit, mint amilyen a különböző vallások híveit...” Úgy tűnik Müller szavai még a 21. században is bírnak valamennyi relevanciával. Lehetséges egyáltalán egy ilyen vállalkozás egy ennyire plurális vallási környezetben? Empirista, racionalista, idealista vagy materialista nézőpontból érdemes-e inkább szemlélni ezt a témakört? Esetleg lehet egyfajta filozófiai szinkretizmust alkalmazni a kérdés megközelítésére? Előadásomban vitaindító jelleggel, a vallásfilozófia fogalmi keretrendszerében vizsgálom meg a kérdést. A vallástudománnyal foglalkozó különféle diszciplínák korábbi megközelítéseinek és a magyar jogi környezetnek vázlatos áttekintéséből kiindulva igyekszem olyan munkameghatározásokat megfogalmazni, amelyek a jövőben átfogó filozófiai keretet biztosíthatnak egy plurális környezetben is. Tézisem szerint ahhoz, hogy magát a vallást meghatározzuk, nem a társadalmi jelenséget kell először megvizsgálni, hanem egyfajta kanti fordulattal az individuum, gondolkodási mechanizmusait kell vizsgálatunk tárgyává tenni, és azt keresni, hogy felfedezhető-e transzcendentális jellemző a vallásos gondolkodásban. Létezik-e a *differentia specifica* a vallásos gondolatban vagy gondolkodásban. Előadásomban az ehhez vezető általam célravezető utat kívánom megvilágítani.

Kulcsszavak: *vallásfilozófia, vallás, definíció, természetfeletti, teleológia*

The difficulties of defining religiosity. Research after the *difference specifica*

The uniformly accepted definition of religion is still a subject of lively debate in social science and the philosophy of religion. James G. Frazer, in his 1890 work *The Golden Bough*, argues that there is probably no more controversial subject than the definition of the nature of religion. In 2018, 128 years after Frazer, Charles Taliaferro, in his Dictionary of the Philosophy of Religion, still writes about the considerable controversy surrounding the definition. There are a number of widely quoted and used definitions, but it seems that none has yet been formulated that has finally settled the question. Is this even possible? Is it not much more important to be able to redefine religion in an open-minded and sensitive way, also in terms of actualities? Along with this, in order to provide a framework for the scientific study of religions, sociology, anthropology and philosophy of religion have, from the very beginning of their development, sought to resolve the question of definition from their own particular perspectives. However,

the question is not limited to the field of science. The various political and legal systems of the world are also trying to cope with this task, since how can the right to freedom of religion be legally guaranteed without a legally reassuring and widely accepted definition of religion? As Gábor Borbély in his book *Copies of the Impossible* quotes Max Müller: "... there are almost as many definitions of religion as there are religions in the world, and almost as much hostility between the representatives of different definitions of religion as there is between the adherents of different religions..." Müller's words still seem to have some relevance in the 21st century. Is such an enterprise even possible in such a pluralistic religious environment? Is it better to approach this subject from an empiricist, rationalist, idealist, or materialist perspective? Perhaps a kind of philosophical syncretism can be applied to approach the question. In my paper, I will explore the question in a discussion-starter way, within the conceptual framework of the philosophy of religion. Starting from a brief overview of previous approaches of different disciplines dealing with the study of religion and the Hungarian legal context, I will try to formulate working definitions that could provide a comprehensive philosophical framework in a pluralistic context in the future. According to my thesis, in order to define religion itself, we should not first examine the social phenomenon, but, in a kind of Kantian turn, we should make the individual, its mechanisms of thought, the object of our investigation, and seek to discover whether a transcendental characteristic can be detected in religious thought or belief. Is there a *differentia specifica* in religious thinking or belief? In my lecture, I intend to illuminate the path that I believe leads to this.

Keywords: *philosophy of religion, religion, definition, supernatural, belief*

Nemes Márk (SZTE Málnási Bartók György Filozófia Doktori Iskola) – A társadalmi és tudományos diskurzus hatásai az új vallási mozgalmak kutatására

Az új vallási mozgalmak kutatását célzó, napjainkra már többé-kevésbé kiforrottnak tekinthető dedikált tudományterület kezdeti formái az 1960-as évek amerikai és brit szociológiai és antropológiai értekezéseiben kereshetjük. Az említett felgyorsuló korszak sajátos történelmi eseményei és társadalmi folyamatai, valamint az ezekkel kapcsolatos azóta folyó kutatások felhívják a figyelmet olyan alapvető fogalmak újragondolására is, mint a *vallás, vallásosság, spiritualitás, vallásos és közösségi identitás*, valamint ezek társfogalmai. Az ezzel kapcsolatos diskurzusban kerül bevezetésre az *új vallási mozgalmak* esernyőfogalma is, amely a korszakban megjelenő, formájukban, céljaikban, vagy alkalmazott módszereik tekintetében innovatív vallási jelenségeket szándékozott összefogni minimális közös kategorikus nevezőként. Mindazonáltal az új fogalom bevezetése – amely többek közt a korábban problematikusnak minősített szekta (*sect*) és kultusz (*cult*) fogalmakat tervezett felváltani – további diszciplináris és módszertani kihívásokat is eredményezett, melyekre az adott tudományterületek különbözőképpen válaszoltak. Mindezeket tovább komplikálta az ezeket körülvevő társadalmi diskurzus dinamikája, az egyes korábbi fogalmak köznyelvi és szakmai beágyazottsága, valamint a kulturális, regionális és lokális sajátosságok. A konferenciára beküldött kézirat és az ezen alapuló előadás ennek a sokoldalú diskurzusnak egy szegmensét szándékozik általánosan letisztázni, reflektálva a korábbi fogalmak történeti és asszociatív kontextusaira, a témakört tárgyaló diszciplináris és társadalmi attitűdök különbségeire, valamint a bevezetett új fogalom egyes – hosszabb távon kihívásokat jelentő – aspektusaira.

Kulcsszavak: *új vallási mozgalmak; terminológia; vallásszociológia; társadalmi diskurzus; morális pánikok;*

Reflections on the effects of social- and scientific discourses regarding the academic research of new religious movements

The earliest forms of a dedicated scientific field for the study and research of new and emergent religious movements had been established around the early 1960s, through the work of prominent American and British sociologists and anthropologists. The aforementioned accelerated era – designated by grand historical events and major social changes –, encouraged social sciences and humanities to reconsider fundamental technical concepts, such as *religion* itself, *religiosity*, *spirituality*, *religious communities*, and *identities*, (etc.). The discourse that followed, brought about the new umbrella term of *new religious movements*, with intentions of creating a minimal common categorical framework, through which the numerous emergent religious formations could have been collectively regarded. Nevertheless, the term, which was designed to replace the former historically weighed, prejudiced, and thus problematic *cult* and *sect* designations stirred even more intense disciplinary and methodological discourses, to which the respective scientific fields responded quite differently. These issues were further complicated by dynamics in public-, or non-academic discourses, as well as by the embeddedness of certain terms in societal and academic language. To complicate the issue, each of the utilized terms had their own particular cultural, regional, and local characteristics as well. The submitted manuscript aims to provide an insight into these issues, by undertaking a general clarification about a segment of the discourse, reflecting on the historical and associative contexts of the previous terminologies, while also attempting to highlight the differences between various disciplinary approaches, and – to a certain extent – discuss future challenges and prospects for the concept.

Keywords: *new religious movements; terminology; sociology of religion; social discourse; moral panics*

Paizs Melinda Adrienn (SZTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola) – Vallási alakok a popkultúrában - suméroktól a Netfixig

A 21. századi popkultúrát és művészeteket is rendkívül erősen befolyásolják az elődök munkái, gondoljunk akár arra, hogy Rodin Gates of Hell című munkájára mennyire hasonlít a korai 1990-es években megalkotott képregény karakter, a poklot (szó szerint) megjárt Spawn és feleségének vizuális megjelenítése; vagy akár arra, hogy a többszörös Grammy-díjas Billie Eilish hogyan jeleníti meg az „All The Good Girls Go To Hell” című dalának videoklipjében Lucifer bukását. A Marvel filmuniverzumában számos különböző vallási karaktert jelenít meg, amik különböző helyekről és időkből származnak. Előadásomban egy nemrég megkezdett kutatásomat szeretném felvázolni a hallgatóságnak. Hogyan hat a vallás a popkultúrára? Na és fordítva? Kell-e nekünk, valláskutatóknak foglalkoznunk a képregényekkel, zenékkel és filmekkel? A vallás és a vallásosság szerepe a társadalom megértésében mindig is kulcsfontosságú szerepet játszott. Az átértelmezett vallási alakok megjelenítése milyen új dimenziókat nyit meg számunkra? Az, hogy feledésbe merült isteneket és nem létező vallásokat hívott és hív nap, mint nap újra életre a filmipar, miként hat az életünkre? Van annak jelentősége, hogy egyre többen hordják a nyakukban a Mjölñirt medálként, vagy annak, hogy baráti társaságokban nem a Bibliára, hanem a Sith kódra hivatkoznak, vagy ez pusztán egy múltó hóbort? Vitaindítónak szánom a popkultúrában kalandozó gondolataimat, aminek a fókuszát a vallások napjaink művészeti termékeiben való lenyomatai jelentik. Elsődleges példám Lilith és Lucifer lesz, és annak a története, hogy előbbi hogyan lett egy sumér szélistennőből előbb Ádám első felesége, majd különböző filmekben, sorozatokban és játékokban az első démon, vagy épp az első vámpír, illetve ezzel egy időben zsidó feministák ikon alakja; utóbbi pedig egyszerre egy nyomozó társa Amerikában és egy klub tulaja, aki énekel és zongorázik. Az idő nagy részében a kérdés elméleti megközelítésére szorítkozom, de ahhoz, hogy néhány felvetésemet

diverzebb módon kerülhessen bemutatásra, statisztikai adatokat is beemelek, szigorúan a lényegre szorítkozva.

Kulcsszavak: *popkultúra, vallási identitás, jedik, vikingek, marvel*

Religious Figures in Pop Culture - From Sumerians to Netflix

Pop culture and arts in the 21st century are also extremely strongly influenced by the works of their predecessors, just think of how similar the visual representation of Spawn and his wife, the comic book character created in the early 1990s, who went through hell (literally) to Rodin's Gates of Hell; or even how the multiple Grammy winner Billie Eilish depicts the fall of Lucifer in the music video for her song "All The Good Girls Go To Hell". The Marvel Cinematic Universe features many different religious characters from different places and times. In my presentation, I would like to outline my recently started research to the audience. How does religion affect pop culture? And vice versa? Should we religious scholars be concerned with comics, music, and movies? The role of religion and religiosity in understanding society has always played a key role. What new dimensions does the display of reinterpreted religious figures open up for us? How does the fact that the film industry calls and calls forgotten gods and non-existent religions back to life day by day affect our lives? Is it significant that more and more people wear Mjölnir around their necks as a pendant, or that in groups of friends they refer to the Sith code instead of the Bible, or is it just a passing fad? I intend to start the discussion with my thoughts on adventures in pop culture, the focus of which is the imprints of religions in today's art products. My primary example will be Lilith and Lucifer, and the story of how the former became Adam's first wife from a Sumerian wind goddess, then the first demon in various films, series and games, or the first vampire, and at the same time an icon for Jewish feminists; and the latter is both a fellow detective in America and a club owner who sings and plays the piano. Most of the time, I limit myself to a theoretical approach to the question, but in order to present some of my suggestions in a more diverse way, I also include statistical data, strictly limiting myself to the essence.

Keywords: *popculture, religious identity, Jedi, Vikings, marvel*

Ónya Balázs (PTE Filozófia Doktori Iskola) – A társadalomtudományok naturalizálhatóságáról

Az elmúlt évszázadok természettudományos sikerei példátlanul bizonyulnak minden más tudományos vizsgálódással szemben. A 17-18. században a kísérleti filozófia – sikerének köszönhetően – distanciálta magát a filozófiától és tudománnyá szerveződött. Látva a természettudomány magyarázóerejét, predikációs képességét, hasznosíthatóságát, számos nem természettudományos diszciplína képviselője úgy vélte, a természettudomány sikere mindenekelőtt módszerének köszönhető, ennek következtében igyekeztek kiterjeszteni a természettudomány vizsgálódási gyakorlatát azon területekre is, amelyek tárgya nem – vagy legalábbis nem evidens módon – képezi a természeti valóság részét. Ezt a nézetet nevezhetjük módszertani naturalizmusnak, vagy – a naturalizmus egyik előzményeként tekinthető – pozitívizmusnak. Legalább két értelemben beszélhetünk naturalizmusról, egyfelől beszélhetünk ontológiai, másfelől metodológiai naturalizmusról. Az ontológiai naturalisták szerint a világban létező dolgok mind a természetesség jegyét viselik magukon, vagy legalábbis visszavezethetők olyan létezőkre, amelyek a természet részei, és ezáltal a természettudományos elméletekben magyarázati szerepet tölthetnek be. A metodológiai naturalizmus képviselői szerint a természeti, társadalmi, pszichológiai valóság természete egy és ugyanazon egységes módszer által megismerhető. Dolgozatom fő kérdése, hogy a társadalmi fajták egy bizonyos értelmezése összeegyeztethető-e a naturalizmussal. Amellett érvelek, hogy természettudományos módszer nem alkalmazható a társadalomtudományokra. Amennyiben a tudósok mégis így tesznek, úgy

alapvetően félreértik vizsgálódásuk tárgyát, és nem lesznek képesek megfelelni a saját maguk által felállított kritériumnak, nevezetesen, hogy az egységes módszer szellemében a társadalmi jelenségek között magyarázati (okási) viszonyokat tudnak feltárni, valamint előrejelzéseket tudnak tenni. Először összefoglalom az ontológiai és a metodológiai naturalizmust, kitérve azokra a főbb jellemvonásokra, amelyek kihívást jelenthetnek a társadalmi fajták naturalizálhatóságával kapcsolatban, majd felvázolok egy, az érvelésemet megalapozó distinkciót természeti és társadalmi fajták között, amely szakasz végén elköteleződöm egy, a társadalmi fajtákkal kapcsolatos mérsékelt realista álláspont mellett. Ez az álláspont lehetővé teszi ugyan, hogy a társadalmi fajtákra vonatkozó kijelentéseink ne legyenek szubjektívek, mégsem állíthatjuk azt, hogy ezen fajták példányai objektív vizsgálódás tárgyává tehetők. Végül amellet érvelek, hogy a társadalmi fajtákkal kapcsolatos ontológiai naturalizmus és a metodológiai naturalizmus (unitarizmus) társadalomtudományokra való alkalmazása, amennyiben elfogadjuk a természeti és társadalmi fajták különbségéről szóló beszámolómat, elhibázott vállalkozás.

Kulcsszavak: *társadalmi fajták, naturalizmus, ontológia, metodológia, regionalizmus*

The Case of Naturalism with Social Kinds

The successes of the natural sciences in recent centuries are unprecedented compared to any other scientific investigation. In the 17th and 18th centuries, experimental philosophy distanced itself from philosophy and became science, thanks to its success. Seeing the explanatory power, the predictive capacity, and the usefulness of natural science, many non-scientific disciplines considered that the success of natural science was above all due to its method and consequently sought to extend its investigative practice to areas whose subject matter was not, or at least not evidently, part of natural reality. This view can be called methodological naturalism or, as a precursor of naturalism, positivism. We can speak of naturalism in at least two senses: ontological naturalism on the one hand, and methodological naturalism on the other. According to ontological naturalists, all things in the world bear the mark of naturalness or at least can be reduced to beings that are part of nature and thus can play an explanatory role in natural scientific theories. According to the advocates of methodological naturalism, the nature of natural, social, and psychological reality can be understood using the same uniform method. The main question of my thesis is whether a certain interpretation of social kinds is compatible with naturalism. I argue that the naturalistic method cannot be applied to the social sciences. If social scientists apply so, they will fundamentally misunderstand the object of their inquiry and will not be able to meet the criterion they have set for themselves, namely that they can reveal explanatory (causal) relationships between social phenomena and make predictions in the spirit of the unified method. First, I will summarize what is ontological and methodological naturalism, highlighting the main features that may challenge the naturalizability of social kinds, and then I will outline a distinction between natural and social kinds that will underpin my argument, at the end of which I will commit myself to a moderate realist position in connection with the social kinds. While this position allows us to make statements about social kinds that are not subjective, we cannot claim that tokens of these kinds can be objectively examined. Finally, I will argue that if we accept my account of the distinction between natural and social kinds, the application of ontological naturalism to social kinds and methodological naturalism (unitarism) to the social sciences is a misguided enterprise.

Keywords: *social kinds, naturalism, ontology, methodology, regionalism*

Fodor Tímea (PTE Filozófia Doktori Iskola) – A közjó és az önérdek viszonya - avagy a pillanatnyi haszon az egyéni jólét ellen

A közjó és az önérdek viszonya az antik filozófiától a középkori államelméleti koncepciókon át, a 17. és 18. század szerződéselméletein keresztül, egészen napjainkig meghatározó kérdéseként jelenik meg a társadalmat és a politikai rendszereket érintő filozófiai fejtegetéseknek. A közjó és az önérdek látszólag két, egymásnak teljesen ellentmondó fogalom, amelyek nem kizárólag az emberi természettel kapcsolatos kérdésekre szolgálnak eltérő válaszként, de a társadalom egészének működését érintő morálfilozófiai, pszichológiai és gazdasági fejtegetések alapját is képezik. Az alábbiakban a közjó és az önérdek látszólagos ellentmondásának feloldására kívánok kísérletet tenni. Ezt követően egy fordított logikai megközelítéssel megkísérlek rávilágítani arra, hogy a társadalom kollektív jóllétét nem az egyéni boldogság adja, másszóval, nem az individuum szintjéről kell kiindulnunk, ha a közjóhoz szeretnénk eljutni, hanem éppen fordítva. Ezek szemléltetéséhez, a továbbiakban Garrett Hardin *A közlegelő tragédiája* c. elgondolását, majd Smith láthatatlan kéz koncepcióját rekonstruálom röviden.

Kulcsszavak: *közjó, önérdek, egyéni jólét, társadalmi struktúra, láthatatlan kéz*

The relationship between the common good and self-interest - or momentary gain versus individual welfare

From ancient philosophy, through medieval concepts of state theory, to 17th and 18th century contract theory, the relationship between the common good and self-interest has remained a dominant issue in philosophical discussions about society and political systems up to the present day. The common good and self-interest are two seemingly contradictory concepts that not only provide different answers to questions about human nature, but also form the basis of moral philosophical, psychological and economic reasoning about the functioning of society as a whole. In the following, I attempt to resolve the apparent contradiction between the common good and self-interest. After that, using a reverse logic approach, I intend to show that the collective welfare of society is not the happiness of the individual, in other words, we should not start from the individual level if we aim to reach the common good, but rather the other way. In order to illustrate these, I shall now briefly reconstruct Garrett Hardin's idea of *The Tragedy of the Commons*, and then Smith's concept of the Invisible Hand.

Keywords: *common good, self-interest, individual welfare, social structure, invisible hand*

Csabay István (Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola) – Cesare Beccaria és a büntetések enyhülése

A 18. század társadalmi és társadalomszervezési átalakulásainak következtében a feudális társadalom büntetőgyakorlatai is fokozatosan megváltoznak. A felvilágosodás recepciójában ez a korszak egy olyan időszakként jelenik meg, amelyben a büntetések Európa-szerte „humanizálódnak”, a hatalomgyakorlás eszköztára (bitófa, kerék, pellengér stb.) átalakul, s a barbárság és a kegyetlenség felett a civilizáció, a kultúra és a racionalitás győzedelmeskedik. A büntetések enyhülésének folyamata szorosan összefügg a büntetés politikai funkciójának megváltozásával: a nyilvános retribúció helyett a büntetés elrettentő hatására helyeződik a hangsúly. Ebben a folyamatban a jog- és eszmétörténet nagy szerepet tulajdonít Cesare Beccaria itáliai filozófusnak. Beccaria legélesebb kritikája az erőszakos kínzásokra, kínvallatásokra, valamint a halálbüntetésre irányult; *A bűnökről és a büntetésekről* (1764) című műve jelentős változásokat eredményezett mind a törvényhozás, mind a közvélemény alakulásának szempontjából. Dolgozatomban Cesare Beccaria gondolkodásának és a büntetések enyhülésének kapcsolatát vizsgálom. Jogelméleti művének számos passzusa ellentmond

azoknak az emberközpontú elveknek, amelyek az emberi méltóság tiszteletét és a méltányos bánásmódot szorgalmazzák. Meglátásom szerint az értekezésben mindenekelőtt az *ancien régime büntetőrendszerének* impotenciája és ebből adódó fenntarthatatlansága, s nem kizárólag a szerző „humanizmusa” mutatkozik meg: Beccaria protoutilitarista gondolkodóként egy racionalizált, következetes és ebből adódóan kiszámítható igazságszolgáltatás mellett érvelt, és a büntetőhatalom korlátozása mellett az emberi természet megváltoztatásának lehetőségeit is latolgatta. Michel Foucault a *Felügyelet és büntetés* című művében amellett érvel, hogy a humanista reform következtében a büntetés ugyan elveszíti fizikális jellegét, de mindinkább felerősödik az elítélt (és a szemlélő) lelkére gyakorolt hatása. A büntetések enyhülésével Foucault szerint a büntetőhatalom egy új konstellációja jön létre, amelynek célja a büntetés egyetemessége és szükségszerűsége: „nem kevesebb, hanem jobb büntetés”. Úgy gondolom, hogy a Foucault által leírt hatalmi szerkezetváltozás mellett a gazdasági szerkezetváltozás is hasonlóan fontos tényezője lehet a kor büntetőpolitikai átalakulásainak. A kegyetlen büntetések elleni érvelésekben számos alkalommal felsejlik az a gondolat, amely a bűnelkövetőt, mint munkaerőt kívánja reintegrálni a társadalomba: a kivégzések helyett a kényszermunka, a gályarabság és a javítóintézetek a munkaerő optimalizálásának hatékony intézményeinek bizonyulnak. Hipotézisem szerint ezek a biopolitikai és gazdaság-szervezési változások összefüggésben állnak a büntetések enyhülésének folyamatával. Ezeknek az aspektusoknak a vizsgálatát indokolja Beccaria élénk közgazdaságtudományos érdeklődése is, amely a jogfilozófiai művében is megnyilvánul: a bűn és büntetés, mint a költség-haszon elemzés racionális modellje jelenik meg.

Kulcsszavak: Cesare Beccaria, büntetőjog, hatalom, halálbüntetés

Cesare Beccaria and the Mitigation of Punishments

The social transformations of the 18th century have gradually changed the punitive practices of feudal society. In the reception of the Enlightenment, this era is seen as a period in which punishments throughout Europe were “humanized”, the instruments of power (the gallows, the wheel, the pillory, etc.) were transformed and, ultimately, civilization, culture and rationality triumphed over barbarity and cruelty. The process of mitigation is closely linked to the change in the political function of punishment: the emphasis is shifting from public retribution to the deterrent effect of punishment. The history of law and ideas ascribes a major role in this process to the Italian philosopher Cesare Beccaria. Beccaria’s sharpest criticisms were about violent torture and the death penalty; his *On Crimes and Punishments* (1764) led to significant changes in criminal law and in the public opinion. In my paper, I examine the relationship between the thinking of Cesare Beccaria and the mitigation of punishments. Several passages of *On Crimes and Punishments* (e.g., on judicial/royal pardons) contradict the human-centered principles that advocate respect for human dignity and fair treatment. In my view, the thesis reveals, above all the, impotence and consequent unsustainability of the penal system of the *ancien régime*, and not only the author’s “humanism”: as a proto-utilitarian thinker, Beccaria argued for a rational, consistent and therefore predictable justice system, and considered the possibility of changing human nature while limiting the power of punishment. In *Discipline and Punish*, Michel Foucault argues that the humanist reform has led to the loss of the physicality of punishment, but also to an increase in its impact on the soul of the prisoner (and the spectator). With the mitigation of punishments, Foucault argues, a new constellation of penal power is created, aiming at the universality and necessity of punishment: “not less punishment, but better punishment”. I believe that, in addition to the changes in the structure of power described by Foucault, changes in the economic structure may be equally important in the transformation of penal policy of the period. In the arguments against cruel punishment, the idea of reintegrating the offender into society as a labor force is often raised: forced labor, galley slavery and reformatories were effective institutions for optimizing labor rather than

executions. My hypothesis is that these changes in biopolitics and economic organization are linked to the process of mitigation of punishments. The study of these aspects is also justified by Beccaria's keen interest in economics, which is also reflected in his philosophy of law: crime and punishment are presented as a rational model for cost-benefit analysis.

Keywords: *Cesare Beccaria, criminal law, power, death penalty*

Nyíri Szabolcs (ELTE BTK Politikatudomány MA) – Időrezsím és politikai rezsim – a demokráciák és az autokráciák előtt álló kihívások a gyorsulás korában

Milyen rezsimformáknak kedvez és melyek működését nehezíti a társadalmi gyorsulás, a globális klímaváltozás, vagy éppen a globális koronavírus okozta járvány? Előadásomban arra teszek kísérletet, hogy a későmodernitás kihívásai mentén reflektáljak a rezsimelméletekre, s végső soron megvizsgáljam: mi a liberális demokrácia sorsa. Erre a kérdésre két diskurzus összekapcsolásával keresem a választ. Kiindulópontom a Reinhart Koselleck modern időtapasztalat koncepciójára épülő időrezsím fogalom, amely Aleida Assmann-tól származik; s a múlt, a jövő és a jelen közötti viszonyrendszer megváltozására hívja fel a figyelmet érvelésében. Mindazonáltal e fogalom különbözik a politikatudományi rezsimfogalmaktól, így célom az assmanni időrezsím politikatudományi interpretációja. Milyen a liberális demokrácia temporalitása? Túlságosan is lassú volna ahhoz, hogy választ adjon korunk kihívásaira (Robert Hassan)? Reflektálva a kosellecki időtapasztalat és az assmanni időrezsím koncepcióra, a felhívásnak megfelelően arra kívánok rámutatni, hogy akár meg is kérdőjeleződhetnek korunk politikai rezsimelméleteinek normatív alapjai. Gyakorlati tekintetben a társadalmi gyorsulás ellentétes logikával bír az alapvetően lassú deliberatív döntéshozatali móddal szemben (William E. Scheuerman), így kérdéses a deliberatív demokráciaelmélet kivitelezhetősége. Továbbá megkérdőjeleződik a demokratikus úton meghozott döntések legitimitása is, elvégre a politikai intézményrendszer egyre leterheltebbé válik (Hartmut Rosa). Összességében tehát a modernitás jövőkonceptiója és jövőperceptiója kérdőjeleződik meg: esetünkben a globális klímaváltozásra adott reakciók, valamint bizonyos tekintetben a populizmus rámutathatnak a jövőtől történő elfordulásra és az abból eredő szorongásra (Aleida Assmann). A jelen és annak kockázatai a középpontba helyeződnek tehát (Paul Virilio; Ulrich Beck), és olykor kiegészülnek a múlt szimbolikus reprezentációjával (Mária Esperanza Casullo). Végső soron a kulturális időrezsím és a politikaelmélet mint két diskurzus közötti „hídépítésre” vállalkozom a társadalmi gyorsulás jelenségének leírásán keresztül. Ebben az értelemben felvetődhet annak kérdése – ahogyan korábban már utaltam rá –, hogy megkérdőjelezhetők a különböző rezsimelméletek normatív feltevései. Korunk politikai rezsimjeinek társadalmi gyorsulásba történő helyezésével ugyanakkor azok átértékelődésen mennek keresztül. Miben módosulnak a rezsimok erősségeiről és gyengeségeiről alkotott elképzelések? Milyen rezsimok képesek megfelelni korunk nagy kihívásainak? Szükségszerűség fedezhető-e fel a hibridizációs és autokratizációs tendenciákban (Andrea Cassini; Luca Tomini), ha a temporalitás szemüvegén keresztül közelítjük meg e kérdést? Lehet-e gyógyír a demokrácia minimalista felfogása korunk kockázataira? A demokráciák vagy az autokráciák képesek újratemetni a jövőben való bizalmunkat?

Kulcsszavak: *időrezsím, társadalmi gyorsulás, idő és politikaelmélet kapcsolata, demokráciaelmélet, rezsimelmélet*

Time regime and political regime – challenges for democracies and autocracies in the age of acceleration

Which regime forms are favored, and which are hampered by social acceleration, global climate change or the global coronavirus epidemic? In my presentation I will attempt to reflect on regime theories in the context of the challenges of late modernity and ultimately to examine the

fate of liberal democracy. I seek to answer this question by linking two discourses. My starting point is the concept of the time regime, based on Reinhart Koselleck's concept of the modern experience of time, which is derived from Aleida Assman; she draws attention to the changing system of relations between past, future and present in her argument. However, this concept is different from the political science concept of the regime, and my aim is to interpret the Assmannian time regime in political science. What is the temporality of liberal democracy? Is it too slow to respond to the challenges of our era (Robert Hassan)? Reflecting on the concept of Koselleckian experience of time and the Assmannian temporal regime, I will, as called for, point out that the normative foundations of our contemporary theories of political regimes may even be questioned. In practical terms, social acceleration has an opposite logic to the fundamentally slow deliberative mode of decision-making (William E. Scheuerman), thus calling into question the feasibility of a deliberative theory of democracy. Furthermore, the legitimacy of democratically taken decisions is also called into question, as the political institutional system becomes increasingly overburdened (Hartmut Rosa). Overall, the concept and perception of the future of modernity is thus called into question: in our case, reactions to global climate change and, in some respects, populism may point to a turning away from the future and the resulting anxiety (Aleida Assmann). Thus, the present and its risks are in the focus (Paul Virilio; Ulrich Beck), sometimes complemented by symbolic representations of the past (María Esperanza Casullo). Ultimately, I am attempting to 'bridge' the gap between the cultural time regime and political theory as two discourses by describing the phenomenon of social acceleration. In this sense, the question may arise - as I have already indicated - of whether the normative assumptions of the different regime theories can be questioned. At the same time, by placing the political regimes of our time in the context of social acceleration, they are undergoing a reassessment. In what ways are our ideas about the strengths and weaknesses of regimes changing? Which regimes are able to meet the major challenges of our time? Is there a necessity in the tendencies towards hybridization and autocratization (Andrea Cassini; Luca Tomini) if we approach this question through the lens of temporality? Can a minimalist conception of democracy be a remedy for the risks of our times? Can democracies or autocracies rebuild our confidence in the future?

Keywords: *time regime, social acceleration, time and political theory, democracy theory, regime theory*

Wimmer Krisztina (SZTE Málnási Bartók György Filozófia Doktori Iskola) – A sebzett kollektív identitás elmélet alkalmazása és alkalmazási kérdései

Az előadás célja, hogy a sebzett kollektív identitás elmélet alkalmazásával és alkalmazási kérdéseivel foglalkozzon a pravoszláv identitás és politikai emlékezet címet viselő kutatási téma vonatkozásában. A kutatási téma hipotézise szerint a kelet-közép-európai régió sebzett kollektív identitással rendelkezik és a térség kiemelt pravoszláv egyházainak orosz nyelvű hivatalos szövegeiben rejlő politikai emlékezet kollektív sebeket és traumákat mutat, amik a traumatizált emlékezet szerepével és funkciójával együtt kimutathatók a szövegekből. Az elmélet szerint a kelet-közép-európai régió a mai Németország és Oroszországi Föderáció között elhelyezkedő területet jelöli. A közteesség és köztes lét adja e terület sajátosságát, amiben a traumáknak és a történelmi múltnak kiemelt szerepe van. A konfliktusokra épülő történelem és a régió értelmezésekor alkalmazott trauma középpontba helyezése persze nem újdonság a társadalomtudományokban, az a megközelítés azonban igen, hogy a kelet-közép-európai régiót Nyugat-Európával, Észak-Európával szembe állítva olyan sajátos identitással rendelkező területként kezeli, ahol nagyhatalmak állandó harca folyik a hegemoniáért. Ebben az értelmezési keretben 5 olyan kategória és történelmi trauma van, amelyek együttes jelenléte jellemző Kelet-Közép-Európára: 1) nemzeti szuverenitás hiánya, 2) kisebbségi jogok

gyakorlásának lehetetlensége, 3) kikényszerített mobilitás, 4) üldözések és 5) genocídiumok. Ezeket a 20. században bővelkedő történelmi traumákat sebeknek nevezzük, mivel megakasztották a térség addigi fejlődését és bevágásokat ejtettek. Az emberi nyelv képes leírni nem csak a valóságot vagy a vélt valóságot, de a múltat és a jövőt is. A megemlékezés alkalmával a múlt felidézése által újra átéljük a traumákat, újra és újra felnyílnak a sebek, amik nyelvi szinten kimutathatók a szövegekből. A kutatási téma egyik legfontosabb feladata, hogy megfelelően előkészítse és bevezesse az elméleti keretet a pontos határok és korlátok feltárásával. A téma interdiszciplináris megközelítéssel, a kvalitatív szövegelemzés módszerével, Atlas.ti kvalitatív szövegelemző szoftver segítségével teszteli Máté-Tóth András sebzett kollektív identitás elméletét. A szövegtörzset kelet-közép-európai orosz nyelvű ortodox egyházi szövegek alkotják, mint például a Lett Ortodox Egyház hivatalos szövegei, amelyeket az elmélet alapján felállított kulcsszavakkal vizsgálom. A kontrollcsoportot oroszországi orosz nyelvű magas rangú állami és egyházi vezetők – Putyin elnök és Kirill pátriárka - szövegei adják, amikben szintén a sebzett kollektív identitás elmélet alkalmazhatóságát és a traumák kimutathatóságát vizsgálom. Az előadás kérdése, hogy hogyan lehetne az elméleti keretet bevezetni, majd vizsgálni és milyen kritikákra, nehézségekre számíthat ez az újszerű megközelítési modell?

Kulcsszavak: Kelet-Közép-Európa, régióértelmezés, trauma, identitás, sebek

The application and application issues of wounded collective identity theory

The aim of this presentation is to address the application and application issues of wounded collective identity theory in Orthodox identity and political memory. The research is based on the hypothesis that the Central and Eastern European region is marked by wounded collective identity and that political memory in the Russian-language official texts of the prominent Orthodox churches in the region reveals collective wounds and traumas, which can be detected in the texts together with the role and function of traumatized memory. According to this theory, the Central and Eastern European region refers to the area between present-day Germany and the Russian Federation. The in-betweenness and in-betweenness is the specificity of this area, in which trauma and the historical past play a prominent role. The focus on conflictual history and trauma in interpreting the region is not new in the field of social sciences, but the approach of comparing the Central and Eastern European region to Western and Northern Europe as a region with a specific identity, where there is constant struggle for hegemony between the great powers. Within this interpretative framework, there are 5 categories and historical traumas that together characterize East-Central Europe: 1) lack of national sovereignty, 2) impossibility of exercising minority rights, 3) forced mobility, 4) persecution and 5) genocide. These historical traumas, which abounded in the 20th century, are called wounds, because they have halted the development of the region and have left incisions. Human language can describe not only reality or perceived reality, but also the past and the future. In commemorations, we relive traumas by recalling the past, reopening wounds that can be detected in the language of the texts. One of the most important tasks of this research is to prepare and introduce the theoretical framework properly by exploring precise boundaries and limits. Using an interdisciplinary approach and the method of qualitative text analysis, the thesis will test András Máté-Tóth's wounded collective identity theory using Atlas.ti qualitative text analysis software. The corpus of texts consists of Russian-language Orthodox Church texts from Central and Eastern Europe, such as the official texts of the Latvian Orthodox Church, which I examine using keywords constructed on the basis of the theory. The control group consists of texts by Russian-speaking Russian high-ranking state and church leaders in Russia - President Putin and Patriarch Kirill - in which I also investigate the applicability of the wounded collective identity theory and the detectability of trauma. The question of the presentation is: how could the theoretical framework be

introduced and then tested, and what criticisms and difficulties might this novel model of approach be subject to?

Keywords: *Central and Eastern Europe, regional interpretation, trauma, identity*

Figus-Illinyi Rita (SZTE Málnási Bartók György Filozófia Doktori Iskola) – A reziliencia elmélete. A reziliencia egyéni aspektusai a fizikában, pszichológiában és a klinikai gyakorlatban

A stressz és a trauma szinte minden ember életében jelen van. A hátrányos helyzetű, a mentális vagy fizikai egészségügyi problémákkal küzdő személyek, valamint azok, akik magas kockázatú környezetben élnek vagy dolgoznak (pl. katonaság, egészségügyi dolgozók, menekültek, városi erőszak áldozatai), életük során gyakran több stresszel teli vagy traumatikus eseményt élnek át. A megpróbáltatások és a szenvedés egyetemes jelenséggé váltak az emberi történelemben. A COVID-19 emlékeztetett bennünket az emberi élet törékenységre és a fenyegető események nagymértékű eshetőségére, amelyek az egyén kontrollján kívül helyezkednek el. A tudomány hozzájárult a traumával kapcsolatos állapotok, például a PTSD és az akut stresszbetegség bizonyítékokon alapuló kezeléseinek kifejlesztéséhez. Az Amerikai Pszichológiai Társaság PTSD-re vonatkozó klinikai gyakorlati iránymutatásai erősen ajánlják a kognitív, kognitív-viselkedéses és expozíciós alapú terápiákat. Ezek a kezelések azonban elsősorban arra összpontosítanak, hogy hogyan segítsenek az egyéneknek a trauma negatív hatásaiból való felépülésben, gyakran a rendellenesség kialakulása után. Kevesebb kutatás és fejlesztés történt olyan tényezőkkel és beavatkozásokkal kapcsolatban, amelyek képesek a reziliencia kialakítására, azaz a trauma negatív hatásainak megelőzésére vagy csökkentésére, még mielőtt kialakulna a rendellenesség. A pszichológiai reziliencia konstruktuma úgy értelmezhető, mint a kedvezőtlen élettapasztalatokról való "visszapattanás" képessége. Ezek a tapasztalatok a fizikai, szexuális traumától kezdve az olyan hétköznapiabb negatív eseményekig terjedhetnek, mint a munkahelyi stressz vagy egy szeretttünk elvesztése. Az ellenálló képesség fontos a mindennapi élet működtetéséhez, mivel mindenki szembesül a megpróbáltatásokkal. Az egyéni és csoportos reziliencia megőrizheti, hogy az egyén, illetve csoport, hogyan épül fel és működik tovább a stresszel teli és traumatikus események után. Annak ellenére, hogy a reziliencia fogalmát egyre több tudományterületen határozzák meg, a mögöttes folyamatok egyre kevésbé világosak és érthetőek. A reziliencia fogalma a fizika, az orvostudomány és a pszichológia területén használt terminus mentén kerül összehasonlításra. Az eltérő definíciók közös metszéspontjai mentén világos körüljárása történik a reziliencia fogalmának, mely segít annak megértésében, hogy miért is bővül a fogalom egyre több tudományterület aspektusával és társadalomtudományi szempontból miért von ez maga után egyre több kérdést. Elsősorban az egyén szintjén kerül bemutatásra, de kitekintés történik a társadalmi szinten való tetten érhetőségre is. A reziliencia egyéni aspektusainak társadalmi szinten való megjelenésének megértése közelebb vihet annak megértéséhez, hogy egy társadalom hogyan tud rugalmasan ellenállni.

Kulcsszavak: *reziliencia, rezilienciaelmélet, fizika, pszichológia*

The Theory of Resilience. The individual aspects of resilience in theoretical physics, clinic and psychology

Stress and trauma are present in almost everyone's life. People from disadvantaged backgrounds, those with mental or physical health problems, and those who live or work in high-risk environments (e.g., military, health workers, refugees, victims of urban violence) often experience multiple stressful or traumatic events in their lives. Adversity and suffering have become a universal phenomenon in human history. COVID-19 has reminded us of the fragility of human life and the high possibility of threatening events beyond the control of the

individual. Science has contributed to the development of evidence-based treatments for trauma-related conditions such as PTSD and acute stress disorder. The American Psychological Association's clinical practice guidelines for PTSD strongly recommend cognitive, cognitive-behavioral, and exposure-based therapies. However, these treatments focus primarily on how to help individuals recover from the negative effects of trauma, often after the disorder has developed. Less research and development have been done on factors and interventions that can build resilience, i.e., prevent or reduce the negative effects of trauma before the disorder develops. The construct of psychological resilience can be understood as the ability to „bounce back” from adverse life experiences. These experiences can range from extensive physical or sexual trauma to more commonplace negative events such as workplace distress or the loss of a loved one. Resilience is important to keep everyday life going, as everyone faces adversity. Individual and group resilience can predict how an individual or group will recover and continue to function after stressful and traumatic events. Despite the concept of resilience being defined in more and more scientific fields, the underlying process is less and less understood. The concept of resilience will be presented in the aspects of theoretical physics, medicine and psychology, first of all at the level of the individual and compare the terms of the listed scientific fields. Along the common intersections of these different definitions, the concept of resilience is clearly outlined, which helps to understand why the concept is expanding to include more and more disciplinary aspects and why it raises more and more questions from a social science perspective. It is primarily presented at the level of the individual but also looks at the social level. Understanding the emergence of individual aspects of resilience at the societal level can bring us closer to understanding how a society can flexibly resist.

Keywords: *resilience, resilience theory, theoretical physics, psychology*

Beck Tamás (ELTE Filozófiatudományi Doktori Iskola) – Beugrástól a létehermentesítésig

Minthogy máris több könyvtárnyi szakirodalom foglalkozik Martin Heidegger korszakalkotó művével, a Lét és idővel, nehéz fellelni a benne kifejtett gondolatok közül olyat, melynek konzekvenciái még nem kerültek maradéktalanul levonásra a szakemberek részéről. Meggyőződésem, hogy egy erre irányuló kísérlet mégsem reménytelen, csaknem száz esztendővel a szóban forgó munka megjelenését követően sem. A következő előadásban olyan következtetések levonására vállalkozom, melyek reményeim szerint markánsan árnyalják Heideggernek a Dasein létszerkezetére vonatkozó nézeteit, thanatológiai relevanciájuk révén pedig végső soron hozzájárulnak a végesség heideggeri koncepciójának megértéséhez, melyben nincs helye a halál utáni élet semminemű képzetének. Bár a korai Heidegger nem helyez kellő hangsúlyt az interszubjektivitásra, a Lét és időben megjelenik a gondozás fogalma, mint a másik jelenvalóléttel való foglalatосkodás. A gondozás pozitív (tehát nem deficiens) módusának nem-tulajdonképpen formája a beugrás: az a viselkedésforma, melyen keresztül uralomra tesz szert a gondozó a gondozásra egyébként nem szoruló gondozott felett. A Lévinas által morálisan negatív szerepre ítélt létmegértés ebben a kontextusban akár az erkölcsi szempontból pozitív gondozás lehetőség-feltételeként is funkcionálhat. A beugró-uralkodó gondozás következtében a gondozott alávetettségre, míg a gondozó eszközszerűségre, vagyis a kézhezállóság létmódjára tesz szert, mindenekelőtt ontológiai értelemben. Heidegger különös módon egyáltalán nem reflektál a Dasein létszerkezetében végbemenő utóbbi változásra. A gondozó létmód-váltása a szerszámokhoz hasonlóan csak akkor válik nyilvánvalóvá, ha – heideggeri terminusokkal élve – a feltűnés, a tolakodás, illetve a makrancosság modusába kerül. Ez történik például a betegekkel és a haldoklókkal. Az egészségügyi intézmények szerepe részben a gondozó eszközszerűségének helyreállítása, reménytelen esetekben pedig a haldokló izolációja a társadalomtól. Utóbbira azért van szükség, mert a gondozó halála, miként egy

eszköz eltűnése, megnyilvánítja számunkra a világfenomént, s egzisztenciális szorongás forrásává válik. Nicolai Hartmann fenomenológia kritikájával összhangban kijelenthetjük: a gondozó személy adottságmódja a kézhezállóság, létmódja a jelenvalóság. Bár a beugrás Heideggernél eredetileg a kézhezállóról való gondoskodásban nyilvánul meg, ha az „akárki” ugrik be helyettünk, létünk terhétől mentesít bennünket halálelfedési stratégiák segítségével, egyúttal lehetetlenné téve számunkra az autentikus módon történő létezést.

Kulcsszavak: *beugrás, beszélő szerszám, léttelhermentesítés*

From leaping-in to the unburdening of existence

Although intersubjectivity is not central to the early work of Heidegger, the term „care” – as in being concerned with or tending to other kinds of being – does appear in *Being and Time*. There, Heidegger describes certain extreme forms of solicitous care – a mode called leaping-in. Leap-in care essentially means taking over for the other who otherwise would not need care, and who then becomes dominated and dependent in the caring relationship. In this context, such interpretation and understanding of being may very well function as an ethically positive option and also, a condition of care. This narrative was by default viewed ethically questionable by Lévinas. As a result of the leap-in care (or dominant care), the caretaker takes up the role of the inferior, whereas the caregiver becomes a tool or means or – in Heideggerian terms – a „being-at-hand” (*Zuhandensein*). The changes in the caretaker’s way of being only becomes apparent when they enter their flamboyant, forceful, or disruptive phase. This goes down with those that are terminally ill or dying. The role of most medical institutes is to recover the caregiver’s „tool” status; as well as isolating the dying person from the general society. The latter act is necessary because the caregiver’s possible death – which equals the disappearance of a tool/means – undiscloses a world phenomenon for the individual. whereby it ends up being a major source of existential anxiety. In accordance with Nicolai Hartmann’s phenomenology-criticism, the statement that follows can be made: the caregiver’s quintessential function of existence is „being-at-hand”, and their way of existence is „being-at-present”. As for Heidegger, „leaping in” manifests itself in taking care of the „being-at-hand”. However, if „anyone” leaps in, they remove the burden of existence from the human by providing cover-up strategies in order to help coping with the idea of Death – this, at the same time, makes it impossible for the individual to live their lives authentically.

Keywords: *leaping-in; speaking tool; unburdening of existence*

Kolos Marcell (ELTE Filozófiatudományi Doktori Iskola) – Az ifjú Nietzsche filozófiájának kantianus gyökerei

Az a fokozott mértékű, sőt, bizonyos levelei alapján átmenetileg már-már rajongásig fajuló lelkesedés, amelyet az ifjú Friedrich Nietzsche a *Tragédia születése* megírását közvetlenül megelőző éveiben bizonyos kantianus témák iránt tanúsított, egy meglehetősen kevésbé kutatott, ámde annál érdekfeszítőbb és ígéretesebbnek tűnő témája a nietzschei filozófia fejlődéstörténetének. Nietzsche ebben az időszakban, miután Schopenhauerrel illetve aztán Langeon, továbbá még néhány további szekunder szövegforráson keresztül többé-kevésbé sikeresen megismerkedett a kanti filozófia legalapvetőbb momentumaival, bizonyos, őt akkoriban kifejezetten foglalkoztató teleológiai kérdések megoldására irányuló törekvéseiből fakadóan úgy döntött, hogy eredetiben is tanulmányozza a teleológiai fejtegetéseket tartalmazó hiteles kanti szöveghelyeket, így közvetlen kapcsolata került Kant kritikái filozófiájának harmadik felvonásával, Az ítélőerő kritikája című írással. A célszerűség ügye eredetileg maga Schopenhauer, illetve a filozófiája alapjainak hiteles kanti eredete kapcsán felmerülő kétely kapcsán vált Nietzsche filozófiai érdeklődésének – átmenetileg – egyik központi elemévé; ám ez a kérdés végül jóval messzebbi és jóval homályosabb vizekre sodorta őt el vizsgálódásai

közben, semmint azt korábban gondolta volna. Miközben az 1860-as évek utolsó éveiben kifejezetten nagy erőket investál egy teleológiai vonatkozású disszertáció-tervezet megírásába, Nietzsche rokonszenvezni kezd bizonyos darwini elgondolásokkal, mindez pedig úgy tűnik, hogy a jelenségvilág maradéktalanul kantianus alapokon nyugvó felfogását pártoló elkötelezettségének megszűnéséhez vezeti őt el. Ezután nem sokkal később, A tragédia születésében, illetve a „Nem morálisan felfogott igazságról és hazugságról” című publikálatlan töredékben pedig egy olyan, a hiteles kantianus tanoktól és az eredeti transzcendentális esztétikai elképzeléstől már merőben távol álló metafizikai-ismeretelméleti nézetről ad számot, amely igazán rendkívülinek, egy példátlanul újszerű jelenségvilág-elgondolásnak tűnik. De miért hagyott fel végül teleológiai disszertáció-tervezetének megvalósításával? És mennyire alapozta meg az ezirányú kutatómunkája Schopenhauertől való későbbi eltávolodását? Milyen mértékben tekinthetjük végső soron kantianus gyökerűnek a Tragédiakönyvben megismert dionüszoszi világművész elképzelését? Előadásom ezekre a kérdésekre keresi a választ, jelentős mértékben támaszkodva Nietzschének azokra az ifjúkori feljegyzéseire is, amelyek a kanti tanokkal való legelső találkozásának idején keletkeztek.

Kulcsszavak: *Nietzsche, Kant, teleológia, ismeretelmélet, metafizika*

The Kantian roots of the young Nietzsche's philosophy

That intense, and according to some of his letters temporary even passionate enthusiasm for certain Kantian themes, which the young Friedrich Nietzsche showed in his early years, immediately preceding the writing of the Tragedy is a quite under-researched, but all the more interesting and promising topic of the development of Nietzsche's philosophy. After having himself more or less successfully familiarized with the most fundamental aspects of the Kantian philosophy through Schopenhauer and then Lange, as well as through some other secondary sources, in order to answer some teleological question, he decided to study the authentic Kantian texts regarding teleology, and thus came into direct contact with the third act of Kant's critical philosophy, The Critique of Judgment. Originally, the question of purposiveness became a – temporarily – central element of Nietzsche's philosophical interest in the context of Schopenhauer himself and Nietzsche's doubts about the authentic Kantian origin of the foundations of his philosophy, but in the end, it led him into much more distant and much more obscure waters than he had previously thought. While in the last years of the 1860s he invested a huge effort in writing a dissertation draft of teleological topics, Nietzsche began to sympathize with certain Darwinian ideas, and this seemed to lead him to abandon his commitment to a fully Kantian conception of the phenomenal world. Soon afterwards, in The Birth of Tragedy and in the unpublished fragment 'On Truth and Lies in an Extra-Moral Sense', he presents such a metaphysical-epistemological view, which is far away from the authentic Kantian doctrine and the original concept of transcendental aesthetic, and which seems to be a truly extraordinary, and an unprecedentedly novel conception of the phenomenal world. But why did he finally give up on the realization of his draft of the teleological dissertation? And to what extent did his research toward this direction lay the foundations for his later distancing from Schopenhauer? To what extent can we consider the vision of the Dionysian world-artist of The Birth of Tragedy as a concept rooted in Kantianism? This presentation will seek to answer these questions, relying heavily on the young Nietzsche's notes from the period of his first encounter with the Kantian doctrine.

Keywords: *Nietzsche, Kant, teleology, epistemology, metaphysics*

Herth Ákos (PTE KPVK Filozófia Doktori Iskola) – Whiteheadi kozmológia és a kritikai fordulat

A prezentáció célja, hogy Alfred North Whitehead kozmológiai értekezésének, a *Folyamat és valóság*nak egy lehetséges olvasatába rövid bevezetővel szolgáljon. A bevezetés egy kifejezés elemzésén keresztül fog megtörténni, melynek kulcsfontosságú szerepe van Whitehead filozófiájának, amit a szerveződés filozófiájának, vagy folyamat-filozófiának hív, önmeghatározásában. A kifejezés a szubjektivista alapelv, melyet a szerző többféle értelemben is használ a szövegben. Arra próbálok rámutatni, hogy a kifejezésen keresztül Whitehead egy problémát jár körbe, melyet a modern filozófia válságaként rögzít, és aminek pontos megértése elengedhetetlen ahhoz, hogy a szerveződés filozófiáját elhelyezzük a 20. századi filozófia térképén. A kifejezés szoros olvasatából Whitehead Descartes-hoz való viszonya válik világossá, ugyanakkor a válság diagnózisa egy ívet húz meg, melyen Whitehead Descartes-hoz és Kant-hoz való viszonya egy célban összekapcsolódik. Ez a cél egy művelet elvégzésében áll, amit Whitehead érzés-fordulatának nevezek, és ami Descartes szubjektivista fordulatával és Kant transzcendentális fordulatával összefüggésben értelmezek. Értelmezésem szerint Whitehead viszonya Kant-hoz ambivalens, egyszerre folytatója és elutasítója a kanti tanoknak. Whitehead megújított szubjektivista alapelve Kant transzcendentális fordulatát radikalizálja egy bizonyos módon, és ebből kifolyólag, elutasítja azokat a metafizikai belátásokat, melyek a kritikai fordulatként íródtak be a filozófiatörténetbe. Whitehead metafizikai ambícióit nem érthetjük meg a *Folyamat és valóság*ban tett válság-elemzés nélkül, mely folytatása egy korábbi, A természet fogalmában meghatározott problémának, amit a természet kettéosztásának hív. Az itt körvonalazódó probléma nemcsak a szubjektivista alapelvvel kapcsolatos fejtegetéseknek, de Whitehead egész, a Lowell-előadásokkal megkezdődő metafizikai korszakának kiindulópontja. A *Folyamat és valóság*ban Whitehead arra tesz kísérletet, hogy a Kant által szétválasztott spekulatív és gyakorlati ész egy közös rendszerben gondolja újra. Ezért a megújított szubjektivista alapelv metafizikai tanítása a spekulatív filozófia reformjához szükséges eszközként értelmeződik. A spekulatív filozófia whiteheadi reformja, a modern filozófia válságának diagnózisa, és a szerveződés filozófiájának metafizikai rendszere egymástól elválaszthatatlanul alkotják a whiteheadi filozófia filozófiatörténetben meghatározható szerepét és lehetséges funkcióját.

Kulcsszavak: *Whitehead, Folyamat és valóság, kozmológia, szubjektivista alapelv*

Whiteheadian cosmology and the subjectivist principle

The aim of this presentation is to provide an introduction to a possible reading of Alfred North Whitehead's cosmological essay, *Process and Reality*. The introduction will be made through an analysis of a phrase that plays a key role in the self-definition of Whitehead's philosophy of what he calls the philosophy of organism, or process philosophy. The term is the subjectivist principle, which the author uses in several senses throughout the text. What I am trying to show is that through this term Whitehead is exploring a problem that he records as a crisis in modern philosophy, and whose accurate understanding is essential to place the philosophy of organism on the map of 20th century philosophy. A close reading of the term reveals Whitehead's relation to Descartes, but the diagnosis of the crisis draws a line through which Whitehead's relation to Descartes and Kant are linked in a single purpose. This purpose consists in the performance of an operation, which I call Whitehead's turn of feeling, and which I interpret in relation to Descartes' subjectivist turn and Kant's transcendental turn. In my interpretation, Whitehead's relation to Kant is ambivalent, being both a continuator and a rejector of Kant's doctrines. Whitehead's reformed subjectivist principle radicalizes Kant's transcendental turn in a certain way, and consequently in this way, rejects the metaphysical insights that have entered the history of philosophy as the critical turn. Whitehead's metaphysical ambitions cannot be

understood without the analysis of modern crisis in *Process and Reality*, which is a continuation of an earlier problem he had defined in *The Concept of Nature*, which he calls the bifurcation of nature. The problem outlined here is the starting point not only for the discussion of the subjectivist principle, but also for Whitehead's entire metaphysical period beginning with the Lowell Lectures. In *Process and Reality*, Whitehead attempts to rethink the speculative and the practical reason, separated by Kant, in a common system. Therefore, the metaphysical doctrine of the reformed subjectivist principle is understood as a necessary instrument for the reform of speculative philosophy. The Whiteheadian reform of speculative philosophy, the diagnosis of the crisis of modern philosophy, and the metaphysical system of the philosophy of organism constitute inseparably from each other the role and possible function of Whiteheadian thoughts in the history of philosophy.

Keywords: *Whitehead, Process and Reality, cosmology, subjectivist principle*

Szente Regina (ELTE Filozófiatudományi Doktori Iskola) – Az igazság ontológiai fogalma Martin Heidegger igazságfelfogása alapján. Igazság- és létkérdés ekvivalenciája

Előadásomban a heideggeri filozófia igazságfelfogásának vizsgálatával foglalkozom. Kutatásaim elméleti célja, ezt az igazságfogalmat mint ontológiai igazságfogalmat elemezni, és – mint igazságelméleti kategóriát definiálni, illetve ezt megelőzően definiálásának lehetőségeit (szempontrendszerét és módszertanát) feltárni; gyakorlati célja ezt a kategóriát az igazságelméletek kortárs filozófiai diskurzusába bevezetni. A tervezett elemzés azt a hipotézist hivatott alátámasztani, hogy a heideggeri igazságfelfogás elsősorban és eredendően ontológiai igazságelmélet, és a benne felmutatott igazságfogalom típusát tekintve ontológiai igazságfogalom. Mindezzel azt a javaslatot kívánom előkészíteni, valamint a benne megfogalmazott igény jogosultságát alátámasztani, mely szerint a heideggeri igazságfogalom a kortárs filozófiai diskurzusba, mint ontológiai igazságfogalom – az ontológiai igazságfogalom pedig mint igazságelméleti kategória kerüljön bevezetésre. Előadásom a heideggeri igazságfogalom e tekintetben vett vizsgálatának eredményeibe nyújt betekintést, méghozzá oly módon, hogy a szóban forgó fogalom ontológiai jellege váljon megközelíthetővé és megragadhatóvá. Ezzel párhuzamosan amellet foglalkozom állást, hogy ez a fogalom elsősorban és eredendően ontológiai (pontosabban fundamentálonológiai) jellegű igazságfogalom, s csak ezt követően fenomenológiai, illetve hermeneutikai. A fogalom ontológiai mivoltát – véleményem szerint – nem pusztán a kidolgozásnak a *Lét és időben* felvázolt ontológiai/fundamentálonológiai keretei képezik, hanem Heidegger gondolkodásának az az alapvető és a későbbiekben is fennmaradó mozzanata, hogy az igazság magának a létnek a megnyilvánulása. Csak ezen az alapon van az igazságnak egzisztenciális fogalma, valamint egzisztenciális analitika is csak ezen az alapon lehetséges – és nem megfordítva. Ismertetni kívánom továbbá e kutatás egy különösen lényeges részeredményét, melyet röviden Igazság- és létkérdés ekvivalenciájának tételeként fogalmazhatunk meg, mely még inkább radikalizálhatja igazság és lét szükségszerű összefonódását és elválaszthatatlanságát kimondó tétel értelmezését a heideggeri gondolkodáson belül. Lét és igazság szükségszerű összefüggésének faktumát Heidegger számos szöveghelyen leszögezi, e kettő ekvivalenciájának tárgyalásával, azonban jóval kevesebbszer találkozunk írásaiban, mindazonáltal jogosan várnánk azt, az erre vonatkozó konkrét kérdésfeltevéseket követően. A válaszul szolgáló szöveghely homályossága ellenére, a kérdés nem marad megválaszolatlanul, s e válasznak kiemelkedő jelentősége van kutatásom szempontjából. Előadásom zárófejezetét ezen okból kifolyólag e szöveghely ismertetése és értelmezése fogja képezni.

Kulcsszavak: *igazság; ontológiai igazságfogalom; fundamentálonológia; igazság és lét ekvivalenciája.*

The ontological concept of truth based on Martin Heidegger's concept of truth. Equivalence of questions of truth and existence

My lecture is about the examination of the concept of truth in Heidegger's philosophy. The theoretical goal of my research is to analyze this concept as an ontological concept of truth – and to define it as a truth-theoretical category, before that to explore the possibilities of its definition (criteria and methodology); the practical goal of it is to introduce this category into the contemporary philosophical discourse of theories of truth. The analysis is intended to support the hypothesis that Heidegger's concept of truth is primarily and inherently an ontological theory of truth and the type of truth concept presented in it, it is an ontological truth concept. With all of this, I would like to prepare the proposal, as well as to support the legitimacy of the claim expressed in it, according to which the Heideggerian concept of truth should be introduced into the contemporary philosophical discourse (also) as an ontological concept of truth – and the concept of ontological truth as a truth-theoretical category. My lecture provides an insight into the results of the examination of Heidegger's concept of truth in this regard, in such a way, that the ontological nature of the concept in question becomes approachable and graspable. At the same time, I take a stand that this concept is primarily and inherently an ontological (more precisely, fundamental ontological) concept of truth, and only then a phenomenological or hermeneutic one. In my opinion, the ontological nature of the concept is not merely the ontological/fundamental ontological framework outlined in *Being and Time*, but the fundamental and later-remaining aspect of Heidegger's thinking that truth is the manifestation of being itself. Only on this basis is there an existential concept of truth, and existential analytics is only possible on this basis – and not vice versa. I would also like to present a particularly important partial result of this research, which can be briefly formulated as the theorem of the equivalence of the question of truth and existence, which can further radicalize the interpretation of the theorem stating the necessary intertwining and inseparability of truth and being within Heidegger's thinking. Heidegger states the fact of the necessary connection between being and truth in many places in his writings, however, we encounter the discussion of the equivalence of these two much less often –, but we would legitimately expect it, following the specific questions raised about it. Despite the obscurity of the passage serving as an answer, the question does not remain unanswered, and this answer has outstanding importance in terms of my research. For this reason, the final chapter of my lecture will be the description and interpretation of this passage.

Keywords: *truth; ontological truth concept; fundamental ontology; equivalence of truth and being*

Sipos Andrea (ELTE Filozófiatudományi Doktori Iskola) – Az ipszeitás három arca: Ricœur, Romano és Tengelyi

Előadásunk témája az ipszeitás fogalmának elemzése három szerző, Paul Ricœur, Claude Romano és Tengelyi László írásai alapján. E szerzők azért hozhatók összefüggésbe egymással, mert közel ugyanabban a korszakban (a kilencvenes évek idején) igen hasonló témakörben kutattak, mégpedig mindhárman az ipszeitás és az esemény viszonyát igyekeztek feltárni, tágabban pedig az önazonosság és máság összeegyeztethetőségének kérdésével foglalkoztak. Az ipszeitás értelmezése valójában nem függetleníthető az olyan fogalmaktól, mint az identitás és szingularitás, az esemény, az élettörténet vagy a sors, sőt, valódi tartalma csupán ezek fényében ragadható meg. Először tehát az ipszeitás három fenomenológiai hermeneutikai portréját fogjuk bemutatni a megnevezett filozófusok gondolatai mentén. Másodsorban viszont arra vállalkozunk, hogy rávilágítsunk bizonyos hiányosságokra, amelyekkel az ipszeitásnak az eseménnyel, illetve sorseseménnyel való kapcsolatának leírásában találkozunk. Ricœur szerint az esemény a disszonancia forrása, „maga a váratlan, maga a meglepő”, amit csak utólag

érthetünk meg, mégis az elbeszélte történet szerves, mondhatni szükségszerű részét alkotja. Tengelyi „válsághelyzetről” beszél, egy „uralhatatlan” és „magától képződő új értelemről”, ami nem más, mint az „önhasadás pillanata”, melynek hatására az önmagunkról elbeszélte történetek helyesbítésre szorulnak, a „megrendült önértelmezésünk” újbóli megszilárdítására lesz szükség. Romano pedig úgy fogalmaz, hogy az esemény hirtelen, „előre nem látható módon bekövetkező változás”, mely felborítja életünket, keresztülhúzza számításainkat és „válságba sodorja alapvető kivetüléseinket”, azaz mindazon egzisztenciális értelemben vett lehetőségeinket, melyek által magunkat és saját létezésünket megértjük. Az esemény személyesen minket érint, benne helyettesíthetetlen ipseitásunk a tét. A személyes érintettségén túl mindig a mi magunk egyedi módján éljük meg az eseményt. Mindazonáltal mi történik valójában az esemény átélésekor? Hol és hogyan megy végbe ez a hirtelen változás? Hogyan kell értelmeznünk az egyediséget? Az esemény definíciójának mélyebb hermeneutikai vizsgálata során kiderül, hogy az esemény fenomenalitása elválaszthatatlan az ipseitástól, sőt nélküle nem is értelmezhető. Hipotézisünk szerint az esemény megjelenésének előfeltétele egy, már meglévő „stabil állapot”, amelyet egy passzív módon létrejövő értelemszedimentációval azonosítunk. Ezt az alapot azonban, amit általában véve „önmagamnak” hívunk, nem alkalmazhatjuk anélkül, hogy fel ne tárnánk az „én önkonstitúciójának” mechanizmusát. Harmadszorban ezért egy gondolat kísérletre vállalkozunk, nevezetesen a fenomenológiai értelemben vett szingularitás kifejtésére, amely egyszerre lenne képes a szerzőknél megjelenő ipseitás fogalmak közötti különbségeket áthidalni és az esemény újraértelmezése közben feltárt hiányosságokat pótolni.

Kulcsszavak: *ipseitás, identitás, esemény, szingularitás*

Three faces of ipseity Ricœur, Romano, and Tengelyi

In our lecture we intend to analyze the concept of ipseity based on the writings of three authors, Paul Ricœur, Claude Romano and László Tengelyi. These authors can be related to each other because they carried out research in very similar topics almost in the same period of time (in the nineties), and all three tried to explore the relationship between the ipseity and the event, more broadly, they dealt with the issue of the compatibility of selfhood and otherness. The interpretation of ipseity cannot be separated from concepts such as identity and singularity, event, life-history or fate, in fact, its true content can only be grasped in the light of these. First, we will outline three phenomenological-hermeneutic portraits of the ipseity along the lines of the named philosophers' thoughts. Secondly, however, we will shed light on certain shortcomings that we encounter in the description of the relationship between the ipseity and the event or the fateful event. According to Ricœur, the event is the source of dissonance, is “itself the unexpected, itself the surprising”, which can only be understood retrospectively, yet it forms an integral, one might say necessary part of the narrated story. Tengelyi speaks of a “crisis situation”, an “uncontrollable”, “spontaneous sense-formation”, which is nothing more than a “moment of self-splitting”, as a result of which the stories we tell about ourselves will need to be corrected, and our “shaken self-interpretation” will need to be re-consolidated. And Romano says that the event is a sudden, “unforeseen change” that upsets our lives, disrupts our calculations and “throws our basic projects into crisis”, i.e., all our possibilities in an existential sense by which we understand ourselves and our own existence. The event affects us personally, our irreplaceable ipseity is at stake. In addition to personal involvement, we always experience the event in our own unique way. However, what actually happens when the event is experienced? Where and how does this sudden change take place? How should we interpret uniqueness? After a deeper hermeneutic examination of the event' definition, it is revealed that the phenomenality of the event is inseparable from the ipseity, moreover, without the latter it cannot even be interpreted. According to our hypothesis, the prerequisite for the appearance of the event is an already existing “stable state”, which we identify with a passively created

sedimentation of sense. However, this basis, which we generally call “myself”, cannot be applied without exploring the mechanism of the “self-constitution”. Thirdly, we therefore undertake a thought experiment, namely we will elucidate the concept of singularity in phenomenological sense, which could make a connection between the three forms of ipseity and bridge the gaps discovered during the re-interpretation of the event.

Keywords: *ipseity, identity, event, singularity*

Kovács Dániel Attila (ELTE Filozófiatudományi Doktori Iskola) – The compatibility of contemplation and action in Plotinus

Plotinus places the telos of human beings in the activity of theoretical contemplation, which calls into question the place and value of practical actions in Plotinian ethics. Some scholars argue that Plotinus promotes a thoroughly egoist and other-worldly way of life (Dillon 1996) while others contend that the Sage still engages in virtuous practical actions if the circumstances require her intervention (e.g., Bene 2013, Coope 2020). But even on this second reading, one could say that the sage acts in some sense unwillingly and reluctantly since engaging in practical actions distract her from engaging in the most valuable activity of contemplation (Coope 2020). In this paper, I am present a novel interpretation of the Sage’s characteristic activity of contemplation and argue that it consists in the possession of a body of knowledge as a whole. Possessing knowledge is, for Plotinus, an activity that does not require constant explicit conscious attention so that it is compatible with engaging in deliberate practical actions. First, I call into attention the distinction between the kind of discursive thought involved inquiry and the activity of contemplation directed at a body of knowledge on basis of Plotinus’ discussion of the world soul’s *phronēsis* (IV.4.12.) and argue that the sage’s contemplation belongs to the latter category. Second, I turn to Plotinus’ views on the structure of knowledge (*epistēmē*) (IV.9.5; VI.2.20), which I interpret in a way indebted to Tornau (1998) and Emilsson (2007). Plotinus makes a distinction between grasping a body of knowledge as a whole and bringing forth its individual theorems. The whole contains the parts actually all together as implicit in the principles of the given body of knowledge and each of them potentially in the sense of having the power to produce them. For example, a geometers grasp of geometry as a whole allows her to bring forth any geometrical theorem and engage in geometrical reasoning at will. While doing so requires explicit conscious attention, the prior activity of grasping geometry as a whole does not, since otherwise, a geometer would cease to be a geometer every time she stopped engaging in explicit geometrical thinking. Possessing a body of knowledge as a whole differs importantly from the kinds of activities the Sage’s contemplation was previously identified with. Some equate it with the activity of the undescended soul unconscious to the mundane self (e.g., Smith 1978), which is problematic because implies that all human beings are happy without being aware of it. Others identify it as an explicitly attentive theoretical activity, which results in the above problem about the role of practical actions (Coope 2020). My interpretation is situated in between these two possibilities: not all human beings possess knowledge since it involves the readiness to bring forth particular theorems. On the other hand, the possession of knowledge as a whole does not require explicit conscious attention. One could object that the mere possession of knowledge is not by itself an activity but only a potentiality to engage in contemplation. For Plotinus, however, such a potentiality consists in an internal activity that enables the agent to engage in the further external activity of contemplating specific theorems.

Keywords: *contemplation, action, Plotinus, knowledge, consciousness*

Darabos Ádám (BCE Nemzetközi Kapcsolatok és Politikatudományi Doktori iskola) – "A critical student of Augustine": Reinhold Niebuhr's interpretation of Augustine

Probably only two Christian philosophers equal the relevance of Plato and Aristotle, St. Augustine and St. Thomas Aquinas. Though due to Neo-Scholasticism, Aquinas' thought gained a renewed interest at the end of the 19th, Augustine became one of the marginal thinkers, both in Catholic and Protestant traditions. Several researchers (e.g., Michael Loriaux and Eric Gregory) argue that Augustine's rediscovery can be attributed to the famous American Protestant pastor, theologian, and political thinker Reinhold Niebuhr (1892-1971). Eric Gregory adds that Niebuhr's interpretation of Augustine was so influential that it influenced even Catholic thought. Despite this, the secondary literature on Niebuhr only tangentially deals with the relationship between Niebuhr and Augustine; the topic still requires systematic elaboration. A satisfactory solution would be a consistent examination of Niebuhr's life and eighteen books. The presentation draws from this research and briefly presents the defining elements of Niebuhr's interpretation of Augustine and some of its exciting dilemmas. In short, Niebuhr's relationship with Augustine is slightly contradictory: he discovered him late, yet he dealt a lot with Augustine. Some of his insights regarding Augustine remained, yet his perspective changed significantly. He was fundamentally critical of Augustine yet considered him a particularly valuable thinker. Why was Augustine a source of inspiration for Niebuhr? First, like him, Augustine was also a dialectical thinker who formed his perspective during the debates with his intellectual opponents in the middle of a crisis. Second, beyond scientific investigation, Augustine was able to provide meaning to history and to the human beings who participate in it. Third, Augustine adequately analyzed human nature, especially its pride, egotism, and guilt. Fourth, he was able to use this to describe social relations and thus saw the self-interest behind ideas and the eternal relativity of earthly reality. In short, he was a realist whose thoughts were valuable not only in themselves but also since they could be applied to understanding the conditions of the modern age. Based on these, and thanks to being a defining voice in his time, Niebuhr clearly contributed to Augustine being considered a realist thinker by his realist followers. The tense dilemmas arise because Niebuhr's picture of Augustine is significantly more complex and diverse than this. Among other things, he condemns Augustine's exaggerated realism and reprimands him for not emphasizing civic responsibility enough due to a misinterpretation of how love works. Among others, Niebuhr considers Augustine too pessimistic, while at the same time, W. J. Oates considers Niebuhr too pessimistic and recommends Augustine as a cure. Jean Bethke Elshtain rebukes those realists who consider Augustine pessimistic because of selective reading, while Niebuhr does not read Augustine selectively, yet he considers Augustine pessimistic. Can these dilemmas be resolved, and if so, how?

Keywords: *History of political thought, Christian political thought, Reinhold Niebuhr, (St.) Augustine, realism*

Petrus Kruger (ELTE Filozófiatudományi Doktori Iskola) – Violence and Civic Bonds

Western liberal democracies conceive of the individual subject in a privileged manner which entails a commitment to a specific form of nonviolence. This individualism is deeply entrenched in the social, economic, legal and political institutions. The individual sits at the center of political life and is the fundamental moral unit (Bhikhu 2019: 131). This has not been free of criticism. Rawls' theory of justice, for example, has been criticized for its excessive individualism: the claim is that it is unable to account for the manner in which individuals form their values and identities, which is a social process progressing via communal attachments (Kymlicka 1989: 883). Others have criticized the view of the subject on which liberalism depends as being abstract to the point of incoherence (Sandel 1984). It is based on this

individualism that western liberal thought formulates both its definition and justification of violence: “violence is the illegitimate or unauthorized use of force to effect decisions against the will or desire of others” (Wolff 1969, 606). This echoes Weber’s formulation that “a state is that human community which (successfully) lays claim to the monopoly of legitimate physical violence within a certain territory” (310–11). Civil disobedience, for example, is justified if it be nonviolent. The conceptualization of violence, from within this view, is what 2 may be termed the positivist or personal view of violence. So understood, violent acts are acts which are direct, immediate, attributable to a subject or group of subjects, intentional, visible, and inflict physical harm to a body or property (Winter 2012, 196). What liberalist individualism is unable to account for is what has been termed wide or quiet or structural violence. The latter is 3 defined by Galtung (1969, 168): “Violence is present when human beings are being influenced so that their actual somatic and mental realizations are below their potential realizations.” Galtung’s view includes positivist violence, though extends violence beyond an exclusively positivist view. From this perspective, for violence to occur there need not be an acting subject to whom the violence can be immediately or directly attributed—violence can be “built into the structure” and presents as inequality of resources, power and life opportunities (Galtung, 170). Liberal civil disobedience must be nonviolent because violence erodes civic bonds, undermines civic friendship and threatens to destabilize society. Social inequality (structural violence), however, is a serious 4 threat to the stability of society, and the current extreme form which it takes highlights and exposes the superficiality and inauthenticity of our civic friendship. If liberalism is committed to non(positivist)violence for the reasons given, then it must also be committed to nonviolence in the structural sense.

Keywords: *Structural violence, positivist violence, individualism, civil disobedience, liberalism*

Yikunoamlak Mesfin Alemu (SZTE Málnási Bartók György Filozófia Doktori Iskola) – Will to Live and Reverence for Life: a Philosophical Base for Biocentrism

Biocentrism environmental ethicists and animal rights defenders have been articulating ethical principles to extend moral standing to nonhuman beings. The natural propensities of living beings to pain and pleasure, being a subject of life, having certain good and interest (as proposed by Singer, Regan, Tayler, and Goodpaster respectively), have been taken as a reason to determine the moral status of the beings in question. This article makes the case that none of them can offer a universal ideal for biocentrism to include all life forms as its moral patients since they are either exclusive, hierarchical, or imprecise. To this end, I argue that it is possible to drive a unifying ideal or all-inclusive ethical principle from Schopenhauer's metaphysics: the will-to-live. The will to live is a quality that all living beings share, regardless of their individual abilities and propensities. Both conscious and unconscious beings, sentient and non-sentient creatures, lower animals and plants are the embodiments or physical forms of the ultimate reality that is the will to live. Thus, by incorporating the will-to-live into its ethical principle, biocentrism becomes more valid and effective in the process of environmental preservation.

Keywords: *biocentrism, will-to-live, environmental ethics, environment*

Tóth Anna (ELTE Filozófiatudományi Doktori Iskola) – Tales of Exile on Stage - Theatrical Manifestations of Migration

My research deals with the emergence of postcolonial theories in theatre and the roots of performance art in the representation of exile, migration, racism and discrimination in contemporary French and Hungarian theatre. Through case studies, I examine how the aesthetics, formal languages and methods born out of the theatrical manifestations of postcolonial advocacy movements and the encounter of different avant-garde performance art

styles are transmitted in contemporary performances about immigration and the construction of „otherness”. The research presents colonial discourse, the ideological construction of otherness and postcolonial „subaltern” theories of breaking out of this power-fixation as a broad cultural turn that has allowed postcoloniality to intertwine with postmodern theories and create an international postcolonial critical discourse. Contemporary theater seems to have a particular inclination for reality and documentary material. Topics of society, real facts, raw materials and testimonies are invited on stage, often responding to political and activist intentions. The theme of exile, present in the cinema since the 1970s, made a later appearance on the stage, to become one of the unavoidable subjects of these last years. The two examples that I propose to study explore the relationship between theatre and racism, theatre and the "subaltern" in different ways, in terms of the treatment of testimonies, the aesthetic means used, the thematization of immigration and the contextualization of the term „migrant”. My Hungarian example is the Stereo Akt company's Kolónia - Menekülés történetek (Colony - Refugee Stories), a theatre walks in a tobacco factory building, in which refugee stories from different historical and political contexts are told, only the host country is the same in both cases: Hungary in the late 1940s and today. The French piece I am analyzing, created in 2003 at the Théâtre du Soleil by Ariane Mnouchkine and entitled Le Dernier Caravansérail (The Last Caravanserai), based on testimonies collected from refugees in camps and constituting a hundred hours of recordings which are used as stage material and serve as a basis for improvisation for actors, some of whom are also exiles/immigrants, in a form oscillating between documentary and fiction.

Keywords: *postcolonial theater, migration, racism, discrimination, subaltern studies*

Marx Laura (ELTE Filozófiatudományi Doktori Iskola) – Tangó a sötétben Az empátia és improvizáció fenomenológiai értelmezései a kortárs tánc és a dark pedagógia elméleteiben

Arisztotelész a méhek táncáról írt, amely későbbi szerzők szerint a társas viselkedésformák egyik lényegi eleme, kommunikatív aktus és a leglényegibb információk átadása az *Apis mellifera* rövidke életében. Edmund Husserl nagy hatású időfilozófiai elemzései a tudatfolyam működéséről, az intuícioról és a képzeletről máig hatnak a táncelméletekre, melyek nem csak a művészeti, hanem az általános emberi tapasztalatok leírására törekszenek. A hibátűrő hálózatok kifejlesztésére irányuló kutatások során a méhek táncát is vizsgáló mesterséges intelligenciára irányuló kutatások bizonyították (Wedde, Farooq és Zhang), hogy a méhek kommunikációja és értékelési módszerei a legjobb keresőmotorokat is képesek lekörözni. A kortárs kritikai fenomenológiában a tánc (és a pedagógiával) kapcsolatban gyakori az empátia, a szabadság és az improvizáció fogalmának vizsgálata (Dan Zahavi, Danielle Goldman, E. Hatfield, M. Ratcliffe). Carrie Noland a közelmúltban rámutatott („Like-Sensing Subjects”: Husserl and Dance), a fenomenológiai gondolkodás a táncot kétes, olykor patológikusra hajló státuszából visszaemelte az emberi tapasztalás és gyakorlat egyik legértékesebb, legösszetettebb tapasztalatává, amelynek épp a hiánya a problematikus. Matthew Ratcliffe *Phenomenology as a Form of Empathy* c. tanulmányában a radikális empátia megjelenését hangsúlyozza, mely több szempontból is kapcsolatba hozható az általam vizsgált „ungoverning dance” (Ramsay Burt) régóta érlelődő koncepciójával. Előadásom témája egyrészt a tánc fenomenológiai-filozófiai megközelítéseiből Noland által is hiányolt a tánc és a koreográfia közötti megkülönböztetés világossá tétele, valamint az improvizáció és a szabadság összefüggéseinek kérdése az „ungoverning dance” és a koreográfia, mint jelenlét/készenlét vonatkozásában. A jelen „sharing is caring” kultúra értelmében a tánc itt, mint megosztott közös tudás jelenik meg, amely-akár a méhek világában-életmentő információk átadását, átvételét, megosztását jelenti. Mit jelent a koreográfia, az improvizáció, és az empátia ebben a sok tekintetben új, felszabadult közegben, és hogy lehet, hogy a pedagógia éppen ezekkel a fogalmakkal harcol a tudás

átadásának lehetőségeiért? Végül a legújabb, az antropocén sokat vitatott elméletét középpontba állító új pedagógiai kísérletekbe is rövid betekintést szeretnék nyújtani, mert van közös narratíva: a környezeti problémák, a fenntarthatósági kérdések, a dark pedagogy és a “nongoverning dance” koncepciója nem is áll olyan távol egymástól, mint első pillantásra talán gondolnánk.

Kulcsszavak: *tánc, pedagógia, improvizáció, empátia, dark pedagogy*

Tango in the dark. Phenomenological interpretations of empathy and improvisation in the theories of modern dance and dark pedagogy

Aristotle wrote about the bee's dance, which, according to the contemporary science, one of the main elements of the social behavior, communicative act, and delivering the most important information in the short life of *Apis mellifera*. The time-philosophy of Edmund Husserl that has a big impact on the dance-philosophy, is about intuition, imagination, and cognitive processes. Dance philosophies are widening their research space: the everyday life is becoming more and more important. In the field of AI many research of fault tolerance systems have been done about the dance of bees (Wedde, Farooq & Zhang). The outcome, surprisingly: the communication and the estimation procedures in a bee community are at least as good as the best scientific search engines. In the recent critical phenomenology which connected with dance and pedagogy there are often used notions like empathy, freedom and improvisation (Dan Zahavi, Danielle Goldman, E. Hatfield, M. Ratcliffe). In the recent past Carrie Noland pointed out “Like-Sensing Subjects”: Husserl and Dance), that the phenomenological thinking relieved the dance from its questionable status and identified it as one of the most complex and most valuable human experience. The lack of it a real problem. Matthew Ratcliffe in his essay: *The Phenomenology as a Form of Empathy* emphasized that a radical empathy is an important phenomenological notion. It has a lot of common with the “ungoverning dance” conception by Ramsy Burt. My lecture's aim to explain the differences between dance and choreography thinking in terms of phenomenology, on the other hand the connections between freedom and improvisation in consideration of “ungoverning dance” and the choreography as presence/readiness. In the context of our “sharing is caring” culture the dance is a shared knowledge, in which-as much as the world of bees-this means giving and taking the lifesaver information. What is the meaning of improvisation, empathy and freedom in this fresh and released terrain of living, and how it is that pedagogy seeks his new methods with these notions too? Finally I'd like to show some interesting connections between the new Anthropocene-style pedagogical attempts (and its topics, like environmental problems, sustainable economy, dark pedagogy, etc.) and the “nongoverning dance”. They are presumably closer to each other, as we may think.

Keywords: *dance, pedagogy, improvisation, empathy, dark pedagogy*

Vörös Csaba Levente (SZTE Málnási Bartók György Filozófia Doktori Iskola) – Technika és etika kapcsolata a fotográfiában

Ha technikafilozófiai értelemben a fényképezőgépre, mint meghosszabbított végtagra tekintünk, akkor fel kell tennünk a kérdést, húzható-e határvonal az ember és a használt technika közé, vagy sokkal inkább egy összefonódásról érdemes beszélnünk? Flusser szerint “a fényképezőgép az emberi szem kiterjesztése” (FLUSSER, Vilém: A fotográfia filozófiája. (Tartóshullám - Belvedere - ELTE BTK), Budapest, 1990. 7.) Amennyiben létezik és elfogadható ez az összefonódás, akkor viszont minden a moralitás és a morál tárgykörébe tartozó döntéshozatal a képkészítőt terheli, ameddig a használt tárgy nem bír öntudattal. A fotográfus kezében van tehát a felelősség is. A felelősség mindig valamilyen cselekvés velejárója, az ember az aktív ágens. Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a

technikafilozófiai problémakört (ROPOLYI László: Technika és etika. In: Kortárs etika, Nemzeti Tankönyvkiadó Bp., 2004. 245-292.), miszerint a technikának az ember soha nem lehet teljesen az ura. Ezt az álláspontot a szubsztantivizmus vagy determinizmus képviseli, mely szerint az ember inkább a technika kiszolgáltatottja, minthogy hatalmában állna teljes mértékben uralni azt. A fényképezés hőskorában, a kamera- és printingszintaxis nagyban befolyásolta, hogy milyen képek születtek. Ezért látunk hullapózba merevedett portrékat vagy felhők nélküli szürke eget. Napjainkban pedig a digitális technika rohamos fejlődésével legtöbbször az a gondunk, hogy melyik beállítás mire való, céljainknak mi felel meg a legjobban. További problémája a szubsztantivista technikafilozófiai vonalnak (Jacques Ellul és a huszadik század híres filozófusa Martin Heidegger), hogy a technika nem semleges, sokkal inkább autonóm, ezáltal szükségképpen megváltoztatja az elérni kívánt célt és az embert. A bennünk található tartalmak érvényre juttatásával meghatározó módon alakítják a modern társadalom mindennapjait. Ugyanakkor a kritikai technikafilozófia képviselői kialakították azt az álláspontjukat, főként Heidegger és a Frankfurter Iskola kritikai elméletének hatására, hogy a "technikai eszközök értéktartalmai és társadalmi célok közötti összefüggéseket elfogadják, de hangsúlyozzák az e fölött az összefüggő konglomerátum fölött gyakorolt emberi kontroll lehetőségét". (Ropolyi 2004. 262.) A technikafilozófia másik irányvonala (Marcuse, Foucault) az instrumentalista megközelítés, mely szerint az ember a technikai eszközöket szabadon felhasználható eszközként kezeli és teljes kontroll alatt tartja azokat. A két megközelítésből jól látható, hogy az emberi felelősség nem zárható ki, így etikai megfontolás tárgyává kell tenni a technikai eszköz használóját, mi esetünkben a fotográfust. Előadásomban a fent vázolt problémakört kívánom feltárni, továbbá kitekintéseket tenni azzal kapcsolatban, hogy milyen más kérdések merülhetnek fel a fotográfia és az etika kapcsán.

Kulcsszavak: *technikafilozófia, szubsztantivizmus, instrumentalizmus, determinizmus, fotográfia, morál, moralitás*

The relationship between technique and ethics in photography

If we look at the camera as an extended limb in a technical-philosophical sense, then we have to ask the question, can a boundary be drawn between the person and the technology used, or should we rather talk about an interconnectedness? According to Flusser, "the camera is an extension of the human eye" (FLUSSER, Vilém: The philosophy of photography. (Tartóshullám - Belvedere - ELTE BTK), Budapest, 1990. 7.) If this interconnectedness exists and is acceptable, then everything decision-making within the scope of morality rests with the image maker, as long as the object used does not have self-awareness. The responsibility is therefore also in the hands of the photographer. Responsibility is always inherent in some action; the person is the active agent. At the same time, one should not ignore the philosophical problem of technology (László ROPOLYI: Technika és etika. In: Kortárs etika, Nemzeti Tankönyvkiadó Bp., 2004. 245-292.), according to which man can never be the Master of Technology. This position is represented by substantivism or determinism, according to which man is at the mercy of technology rather than having the power to fully control it. In the heroic age of photography, the camera and printing syntax greatly influenced the kind of images that were created. This is why we see portraits frozen in a corpse pose or gray skies without clouds. Nowadays, with the rapid development of digital technology, we often worry about which setting is for what, what best suits our goals. Another problem of the substantivist philosophy of technology (Jacques Ellul and the famous philosopher of the twentieth century, Martin Heidegger) is that technology is not neutral, but rather autonomous, thereby necessarily changing the goal to be achieved and the person. By enforcing the contents within them, they shape the everyday life of modern society in a decisive way. At the same time, the representatives of the critical philosophy of technology developed their position, mainly under the influence of Heidegger and the critical theory of the Frankfurt School, that "they accept the

connections between the value content of technical devices and social goals but emphasize the possibility of human control over the connected conglomerate". (Ropolyi 2004. 262.) Another direction of the philosophy of technology (Marcuse, Foucault) is the instrumentalist approach, according to which people treat technical devices as tools that can be used freely and keep them under complete control. It is clear from the two approaches that human responsibility cannot be excluded, so the user of the technical device, in our case the photographer, must be made the subject of ethical consideration. In my presentation, I would like to explore the problem area outlined above, and to provide perspectives on what other questions may arise in connection with photography and ethics.

Keywords: *technical philosophy, substantivism, instrumentalism, determinism, photography, morality*

Bartal Dóra (ELTE Filozófiatudományi Doktori Iskola) – A dokumentumfilmes érdekvédelemi szervezetek mozgástere

Az előadásomban három magyar dokumentumfilmes szervezet, a 2000-es évek elején alakuló Magyar Dokumentumfilmrendezők Egyesülete (MADE), a Dokumentumfilmrendezők Klubja (DocClub), valamint a jelenleg is működő, frissen alakult Magyar Dokumentumfilmesek Egyesületét (MADOKE), példáján keresztül szemléltetem a dokumentumfilmes érdekvédelem kihívásait és lehetőségeit a hazai kulturális mezőben. Az elitkutatás és művészetszociológia irányai, mint a politikai polarizáció vizsgálata mellett a szervezeten belüli társadalmi, önkéntes munka kérdéseivel is foglalkozom majd, tehát a dokumentumfilmes termelés anyagi feltételeivel, ami egyszerre tud rávilágítani a kulturális élet problémáira és a társadalom tágabb egyenlőtlenségeire. A dokumentumfilm-gyártás egy sajátos szelete a kultúrának, amely a játékfilmes iparral összehasonlítva sokkal kevésbé kapott kiemelt szerepet a magyarországi kulturális politikába. A dokumentumfilmesek egyszerre tűzik ki célul a társadalmilag érzékeny alkotások létrehozását, de egyre inkább piaci logika határozza meg a filmek készítését, és bemutatását, az alkotások áruvá válnak, tehát az állami és a piaci függések sajátos keresztt metszetében található meg ez a filmforma és úgy tűnik érdekvédelemi szervezetek céljai is ezen spektrum mozgásai alapján változik. A magyar dokumentumfilm nemzetközi körforgásba való bekerülése pedig meg tudja mutatni nemzeti és transznacionális kulturális termelés gyakorlatainak összefonódását, illetve ezeknek a hatásoknak a lecsapódását az érdekvédelemi szervezetek munkavégzésére. A kutatásom módszertana a kvalitatív interjúk készítése volt a szervezetek alapítóival és elnökségi tagjaival, valamint Raymond Williams és Pierre Bourdieu kritikai kultúrakutatók alapszövegeire támaszkodtam és az általuk megfogalmazott koncepciók, többek között a relatív autonómia és a szóvivő mentén vizsgáltam az érdekvédelem kérdését. Arra voltam kíváncsi, hogy az ilyen szervezeteknek milyen az önképük, milyen küldetést vállaltak magukra, milyen a politika hovatartozásuk, milyen dokumentumfilmes tipológiát vallottak, vallanak magukénak és arra, hogy milyen a társadalmi munkához való hozzáállásuk. Az előadásomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy magyar dokumentumfilmes mezőnyben is az határozza-e meg az erőviszonyokat, hogy ki milyen esztétikai elvek mentén definiálja a dokumentumfilmet és hogy ezek a szervezetek kanonizációs szerepet vagy pedig a dokumentumfilmesek anyagi helyzetét tematizáló, akár szakszervezeti lobbierőt képviselő csoportosulások tudnak-e lenni.

Kulcsszavak: *dokumentumfilm, érdekvédelem, kulturális mező, intézményrendszerek, production studies*

The latitude of documentary film advocacy groups

In my conference presentation, I will illustrate the challenges and opportunities of documentary film advocacy groups in the Hungarian cultural field through the example of three Hungarian

documentary film organizations: the Hungarian Documentary Film Directors' Association (MADE), the Documentary Film Director' Club (DocClub), and the newly formed Hungarian Documentary Association (MADOKE). In addition to following the route of elite studies and sociology of art such which examines the political polarization in Hungarian culture, I will pay attention to the issues of unpaid, voluntary labor within the organizations, thus the material conditions of documentary film production, which can shed light on the problems of cultural production and the broader inequalities of society. Documentary film production is a specific sphere of culture, which, compared to the feature film industry, has received a much less prominent role in Hungarian cultural policy. Documentary filmmakers simultaneously aim to create socially conscious works, but more and more the market logic determines the production and distribution of the films, thus the artworks become commodities. That means that this form of film is both dependent on the state and market, and it seems that advocacy groups' goals are also changing as the global trends change. The inclusion of the Hungarian documentary film in the international film industry can show how the practices of national and transnational cultural production intertwine, and how these practices affect the work of advocacy groups. The methodology of my research was to conduct qualitative interviews with the founders and board members of the organizations, and I relied on the texts of cultural studies theorists Raymond Williams and Pierre Bourdieu and examined the issue of group advocacy along the lines of the concepts formulated by them, including relative autonomy and the spokesperson. I was curious about the self-image of such organizations, their political affiliation, what kind of documentary typology they use and what is their attitude towards unpaid voluntary work. In my presentation, I wish to find an answer to the question whether the power relations in the Hungarian documentary field are also determined by how these groups define legitimate documentary by various aesthetic principles and whether these organizations think that their role is to form a documentary canon or to advocate for the fair financial compensation of documentary filmmakers and to become a lobbying power similar to trade unions.

Keywords: *documentary film, advocacy groups, cultural field, institutions, production studies*

Gordon Dávid (PTE KPVK Filozófia Doktori Iskola) – A dekonstrukció fil(m)ozófiája

Jóllehet, Jacques Derrida egyáltalán nem írt tanulmányt a filmről, gondolataiban mégis számos figyelemreméltó utalást r/ejt a film liminális, intermediális jellegzetességéről. Kétségtelen, hogy provokatív kutatási terület a Derrida corpus film-filozófiai aspektusainak taglalása. Viszont, életművének hatóköre mintha egyetlen gondolat formai variációinak filmszerű konfigurációját alkotná – jelentékeny és jellemző a látásra, a világek fenomenológiai értelmezésére, egyfajta látás-elleneségre hajló, ikonoklasztikus, etikai, retorikai ikonográfia alap- és kölcsönviszonya. Az előadás e tekintetben, egy sajátos megközelítési kísérlet nyomvonalán halad, elemzi a dekonstrukció filmképi ábrázolás- és gondolkodásmódra vonatkoztatható észrevételeit. Irányultsága szerint, a dekonstrukció szellemi törésvonalainak problematikája számos motivikus jegy összefüggésében, az egyidejűleg megjelenő – ha ragaszkodunk a filmtörténeti címkékhez – nouvelle vague filmnyelvi kifejezőmódjával rokonítható. Hasonlóképpen, formabontó, radikális cinesztetikával kísérletező, „unalmasan monoton”, marginális, de korántsem jelentéktelen szerzők, úm. Jacques Rivette, Jean Eustache, Chantal Akerman, valamint Marguerite Duras munkáiban fellelhető, a jól kitapinthatóan tematizált ön/reflexív képkapcsolatok és térképzetek hatástörténeti folytonossága, dekonstruktív mozgóképi játékterek színrevitele, ezek re- és dekonstrukciója, amelyek asszociációkkal telített, rejtett film-filozófia lehetőségfeltételeit jelzik. Mindez napjainkban, a kortárs filmművészet át/alakulására ható, kiemelt jelentőségű alkotók – Pedro Costa, Albert Serra, Apichatpong Weerasethakul és Tsai Ming-liang – filmművészetének fénytöréseiben teoretikus, poétikailag revelatív relevanciával továbbra is azonosítható. A legáltalánosabb

műfaji sajátosságok elemzésekor, a derridai olvasat filmfilozófiai háttérét, kiindulópontját elsődlegesen alátámasztó, – ha úgy tetszik, egy többszörösen oszcilláló elméleti áttűnésben, rekurzív gondolati montázsban, Walter Benjamin valamint Gilles Deleuze filmelméleti taxonómiája jelenti, mintegy érzékeltetve, követve a dekonstrukció kísértetlogikájának megkerülhetetlen szellemidézését Feltételezésem szerint, az írás / kép / film határfogalmak erőterében, az elemzésre szánt művek, képi jellegű, dinamikus szöveggént, a mise en scène keretfelfogásában, „körültekintő, lassú, rétegzett, differenciált” olvasás- és ábrázolásmódban annak a de(kon)struktív szándéknak nyomaként maradnak vissza, mely az ábrázolt képesemény(ek)ben, a filmkészítés gesztusával, szelíd erőszakkal destruálja tárgyát, ugyanakkor a tűnékeny filmtest mindenkor sajátos erejével strukturálja, konstruálja az őt magába foglaló kép(elmélet)i teret. Emiatt a látható, spektrális mozgó / kép / esemény értelme(zése), az alkotások viszonylatrendszerében elhatárolódik, megszakítva a hierarchikus térbeli, nyelvi és gondolati mintázatok kontinuitását. Végelemzésben: az kiválasztott alkotásokban megvalósuló dekonstruktív fil(m)ozófia nem általános magyarázóelvként, inkább minden korábbi elmélet, (teória, mint teátrális theōrein à la Derrida), interpretáció szükségképpen nyelvi / fogalmi szférája mentén, a hagyományos metafizikai gondolkodás képi színrevitelének fokozatos jelentéscsúsztatásaiban, j/eltörléseiben, öninterpretációs aktusként, gondolati mintázatok termékeny, kritikai szintézisére törekszik.

Kulcsszavak: *kép/írás, mise en scène, j/eltörlés, mozgóképi spektralitás*

The fil(m)osophy of deconstruction

Jacques Derrida never wrote about cinema, albeit his work includes tantalising allusions to films and the cinematic medium. More significantly still, his philosophy bears a challenging relation to questions of vision and the phenomenological world of appearance tending towards the anti-ocular and revealing an iconoclastic approach to images. There is something provocative, then, in wanting to ask what Derrida's philosophy has to say about cinema. In my understanding his realm of thoughts is the location par excellence for the for the moving image. My presentation is an attempt to respond to the possibility of Derrida's hidden filmsophy.

Keywords: *image/writing, mise en scène, j/erasure, motion picture spectrality*

Donáth Béla (ELTE Filozófiatudományi Doktori Iskola) – A biologizmus és az antropocentrizmus szerepe a futurizmusban.

Amikor a futurista filozófusok az esetlegesen megvalósítható tudatosnak vélt mesterséges intelligenciák morális státuszáról értekeznek, gyakran szembetalálkoznak az antropocentrizmus fogalmával. Ez az antropocentrizmus már Kantnál is megjelent az állatokkal szemben: az ember racionális létező, mely személy-mivoltából és a benne lakozó jóakaratból adódóan, mint cél jelenik meg, szemben az állatokkal, amik pusztán közvetetten képviselnek értéket, saját jogon azonban nem. Kant szerint ugyanis csak az ember kvalifikált, mint racionális létező, az állatokkal való empatikus bánásmód pedig az emberi kapcsolatok kontextusában válik jelentőssé, nem pedig állatjóléti értelemben. A faji sovinizmust tovább árnyalja az a lokális tény, miszerint az élet a Földön alapvetően szerves, szén alapú. Ezen biologizmus következményeképp kettős mércét lehet felfedezni különböző entitások tudatosságának bizonyítása kapcsán: aki embertársai tudatosságát akarja tagadni, annak nagyon komoly bizonyítási teher nyomja a vállát, ellentétben azzal, aki szerint mind tudatosak vagyunk. Az androidoknál pont fordítva: szinte kikezdhetetlen érveket várunk el attól, aki szerint a gépek is lehetnek tudatosak, azonban jóval megengedőbbek vagyunk azokkal szemben, akik szerint soha nem lehetnek azok. Ezen kettősség, bár jelenlegi pozíciónkból szemlélve indokoltnak és megalapozottnak tűnhet, nem szükségszerű, sőt magyarázatra szorul. Az indok általában maga a biologizmus: valóban tetten érhető egy nagyon erős intuíció bennünk emberekben és eszerint

a tudatosság bármilyen formáját élőlények, biológiai organizmusok számára engedjük meg. Bármennyire is távol áll tőlünk egy nageli értelemben vett “hangyának levés” az, hogy mindketten ugyanazon biológia és evolúció által létezzünk, “elképzelhetővé” teszi számunkra a hangyaság fenomenális élményét. Hipotézisem szerint azonban van egy ezzel ellentétes, azonban hasonlóan erős intuíciónk is: erős hajlamunk van arra, hogy tőlünk teljesen különböző entitásokat is magunkhoz hasonlatosnak érezzünk, azaz antropomorfizáljunk. Ezen intuíciónk az intencionális stratégiával kiegészülve vélhetően alkalmassá tesz bizonyos nem-biológiai entitásokat a morális inklúzióra. Előadásomban felvázolom a főbb érveket és ellenérveket majd rámutatok, hogy amennyiben túl szorosan értelmezzük az antropocentrizmust, azzal nem csupán az állatok morális státusza, de még csak nem is az androidoké kerül veszélybe, hanem adott esetben a technológia által továbbfejlődött emberé is, melynek következményében kizárnánk őket a morális inklúzió alól, ami abszurd. Rámutatok továbbá, hogy az antropocentrizmus evolúciós viszonylatban értelmezhetetlen, hiszen potenciálisan rengeteg élőlény érhetne volna el (és érhetné el a jövőben) az emberi intelligencia szintjét, amennyiben a megfelelő evolúciós útvonal valósul meg, továbbá, hogy ezen potenciál megtalálható és adott esetben kibontható a mesterséges intelligenciában is.

Kulcsszavak: *antropocentrizmus, fajizmus, mesterséges intelligencia, morális státusz, futurizmus*

The role of biologism and anthropocentrism in futurism

When futurist philosophers discuss the moral status of possible conscious artificial intelligences, they often meet the concept of anthropocentrism. This anthropocentrism already appeared with Kant towards animals: man is a rational being, which appears as an end due to his personality and the good will residing in him in contrast to animals, which represent value only indirectly, but not in their own right. According to Kant, only humans are qualified as rational beings, and empathic treatment of animals becomes significant in the context of human relationships, not in the sense of animal welfare. Racial chauvinism is further shaded by the local fact that life on Earth is fundamentally organic, carbon-based. As a consequence of this biologism, a double standard can be discovered in connection with proving the consciousness of different entities: whoever wants to deny the consciousness of his fellow humans has a very heavy burden of proof on his shoulders, unlike someone who believes that we are all conscious. With androids, it's the other way around: we expect almost unassailable arguments from those who believe that machines can be conscious, but we are much more permissive towards those who believe that they can never be. This duality, although viewed from our current position, may seem justified and well-founded, it is not necessary, and even needs explanation. The reason is usually biologism itself: a very strong intuition can be found in us humans and according to this we allow any form of consciousness only to living beings, biological organisms. No matter how far we are from "being an ant" in Nagel's sense, the fact that we both exist through the same biology and evolution makes the phenomenal experience of being an ant "imaginable" for us. According to my hypothesis, however, we have an opposite, but equally strong intuition: we have a strong tendency to feel that entities completely different from us are similar to us, i.e., to anthropomorphize them. Our intuition, supplemented by the intentional strategy, presumably makes certain non-biological entities suitable for moral inclusion. In my presentation, I will outline the main arguments and counterarguments and then I will point out that if we interpret anthropocentrism too closely, not only the moral status of animals, but not even that of androids, will be endangered, but also that of humans who have been improved by technology, as a result of which we would exclude them from moral inclusion, which is absurd. I also point out that anthropocentrism is incomprehensible in terms of evolution, since potentially many living beings could have reached (and could reach in the future) the level of

human intelligence, if the appropriate evolutionary path is realized, and that this potential can be found and, if appropriate, can be developed in artificial intelligence too.

Keywords: *anthropocentrism, speciesism, artificial intelligence, moral status, futurism*

Szabó Annamária (ELTE Filozófiatudományi Doktori Iskola) – A dialektika és a határ fogalmának kapcsolata Karl Rosenkranz *A rút esztétikája* című művében

Karl Rosenkranz az 1853-ban megjelent *A rút esztétikája* című írásával egyszerre célozza meg korának tudományos közegét, ugyanakkor a szélesebb olvasóközönséget, mindezt abból a célból kifolyólag, hogy újra pozicionálja a korábban az esztétika területén alig tárgyalt, félreértelmezett, vagy pusztán a 'gonosz' etikai címkéje alá sorolt rút kategóriáját. Írásában olyan kérdéseken vezeti végig az olvasót, hogy miként tekinthető a szép a rút pozitív előfeltételének; hogy miért inkább alakulóként kell megragadnunk a rútot és nem jelenlévőként; vagy miként értelmezhető a karikatúra a szép rúton keresztül történő közvetítéseként. Éppen ezért kritikusan felülvizsgálja az esztétikaelőzmények állításait, mint Weiße vagy Hegel művészetfilozófiáját, hogy aztán rávilágítson a klasszikus, ám elavulttá vált és egyoldalú nézőponttal operáló terminológiák érvénytelenségére a rútot illetően. Korának filozófiai tárgyalásmódját tekintve invenciózusan lép fel, mert bár módszertanilag nagyon is szigorúan követi a hegeli dialektika eljárásmodját, kritikai árnyalást eszközöl rajta. Túllép – ahogyan azt az előszóban is kifejti – a tudományos életben elterjedt prüd hozzáálláson, amely elretten témájának „ocsmányságától”, hogy aztán megtartva a lendületet, ne álljon meg a dialektikus meghatározások pusztá kimondásánál és tételezésénél. Azaz nemcsak definiálja a rút mozzanatait mennyiségi és minőségi összefüggéseiben, hanem rámutat arra a feloldásra, amelyet például a művész képes elérni, ha a rútot esztétikailag helyesen, megfelelő határokon belül kezeli. Hiszen ahogy a rút részaspektusain, a formátlanság, helytelen mivolt és eltorzulás alkategóriáin belül írja: „Szemmel kell tartanunk ezt a végesben rejlő dialektikát, hogy pontosan felismerhessük az ízetlen határait, és megérthessük a nevetségessel való hasonlóságait.” Azzal, hogy kiterjedt – vagyis természettudományos, művészet- és kultúrtörténeti, antropológiai, illetve élettani – példatár segítségével vizsgálja a kor esztétikai negativitásának jelenségét, megteszi az első lépést egy korszak újfajta kulturális fenoménjának feldolgozásában. Dolgozatomban azt a kapcsolatot fogom megvizsgálni, amely Rosenkranz írásában a dialektika és a határ – illetve annak különböző kategóriái, mint határtalanság, határnélküliség és elhatárolás – között áll fenn. A kettő közötti kölcsönös viszony az alak megformálásának tárgyalásakor tűnik ki, ahol számba veszi a meghasonulás lehetőségét, és kifejti azt az átmenetet, amely során a dolgok szokványos értéke nemcsak megváltozik, hanem új helyi értékre formálódik át.

Kulcsszavak: *Karl Rosenkranz, rút esztétika, dialektika, határfogalom, liminalitás*

The relationship between dialectics and the border in Karl Rosenkranz's *The Aesthetics of the Ugliness*

Karl Rosenkranz's *The Aesthetics of the Ugliness*, published in 1853, aims at both the scientific community of his time, but also the wider reading public, all in the in order to reposition what had previously been little discussed in the field of aesthetics, misinterpreted or merely subsumed under the ethical label of 'evil'. In his writing questions such as how the beautiful can be seen as a positive counterpart to the ugly. premise of the ugly; why we should embrace the ugly as a transformative rather than a present; or how caricature can be interpreted through the beautiful and not through the ugly. mediation of the beautiful. It therefore critically revises the claims of its ideo-historical antecedents, Weiße or Hegel's philosophy of art, in order to shed light on the classical but terminologies, which have become obsolete and operate from a one-sided point of view, are invalid in the context of the ruthless of the ruth. He is innovative in the

philosophical approach of his time, because, although methodologically, he follows very strictly the procedure of Hegelian dialectics, but he does so with critical nuance. As he explains in the preface, he transcends the prevailing prudish attitude, which shies away from the 'ugliness' of its subject, in order to keep the momentum, not to stop at merely stating and postulating dialectical definitions. That is not only defines the elements of the ugly in their quantitative and qualitative context, but also points to the resolution that the artist, for example, can achieve if the ugly is aesthetically correct, within appropriate limits. For, as the aspects of the ugly, the subcategories of formlessness, inappropriateness and distortion: 'We must keep an eye on this dialectic in the finite, so that we may accurately discern the boundaries of the tasteless and understand its similarities with the ridiculous.' By being expansive - that is, natural, artistic and cultural history, anthropology and physiology - to explore the aesthetic negativity of the age. the phenomenon of the aesthetic of the age, he takes the first step towards a new cultural phenomenon of the age. In my thesis I will examine the relationship between the dialectics and the border - and its various categories, such as border lessness, and demarcation. The reciprocal relationship between the two is a crucial element in the formation of form, where he takes account of the possibility of fallibility and develops the transition in which the ordinary value of things not only changes, but also takes into a new local value.

Keywords: *Karl Rosenkranz, ugly aesthetics, dialectic, border concept, liminality*

Buday-Kele Boglárka (PTE KPVK Filozófia Doktori Iskola) – Megértés a mediáció során

A kutatás keretei: Az alternatív vitarendezési eljárások körébe tartozó mediáció egy a hazánkban is mindinkább szélesebb körben ismert és alkalmazott módszer, kommunikációs jelenség, mely rendelkezik normatív háttérrel és lehetőséget biztosít a feleknek, hogy érdekeik összeütközését aktív részvételükkel és együttműködésükkel oldják meg. A megértés talaján tekint rá a konfliktusra, más szemszögből, mely által módot ad a közös célok, kommunikációs eszközök kiválasztására. A konfliktus az élet egy olyan természetes velejárója, ami két személy közötti véleménykülönbséget feltételez, mely által mélyebb kommunikációra, a probléma közös megoldásához vezethet. Mindezen a folyamatok hozzájárulnak a mediáció alapját jelentő megértés és hatékony kommunikáció feltételeinek megteremtéséhez. A sikeres mediáció elvezet a konfliktushelyzet sarokpontjainak felismeréséhez, másik fél érveinek, képviselt érdekeinek megismeréséhez, az ellentétes érdekek és elvárások megfogalmazásához, a kompromisszum keresés folyamatához, és végül a konfliktus feloldását jelentő megoldás megfogalmazásához és megértéshez. A kutatás központi kérdése: A tanulmány arra keresi a választ, hogy egy mediációs procedúrában a megértés milyen szerepet tölt be. Mindenekelőtt kitérve a mediátori/kommunikátori tevékenységre, illetve a felek, mint ágensek közötti megértési folyamatok feltárására, melyek az eljárás sikeres végkimenetelének alapjai is lehetnek. A kutatás céljai: A fogalmi tisztázások mellett a kutatás célja a megértés jelentőségének a feltárása és a mediátor kommunikátornak a mediáció sikerességében való szerepének vizsgálata. Főbb hipotézisek: Az ágensek között kifejezett tartalmak megértéséhez szükséges egy közös "talaj", ami lehet a közös nyelv, illetve a nyelvi jelentésekhez fűzhető azonos tartalom. Továbbá a mediátori/kommunikátori tevékenység alapját jelentő megértési folyamat narratológiaiilag megragadható jelenség. A mediátor elsősorban a "megértési folyamat feltételeit" tárja fel, mellyel megadja a szükséges segítséget az ágenseknek. A kutatás módszerei: Jelen tanulmány a nemzetközi és a hazai szakirodalom elméleti kutatása mellett, kutatói megfigyelésekre és tudományos adatokra alapozza kutatói megállapításait. A kutatás elméleti és gyakorlati haszna: A lefolytatott kutatások eredményeire építő fogalmi tisztázások és megállapítások hozzájárulnak a filozófia, az ismeretelmélet, a kommunikációtudomány, a jogtudomány és a kapcsolódó elméleti területek fejlődéséhez, miközben hasznosítható ismereteket és eredményeket nyújt a kutatók, oktatók és a témakör iránt érdeklődők számára.

Kulcsszavak: *mediáció, megértés, kommunikáció*

Understanding in mediation

The framework of the research: Mediation is a method of alternative dispute resolution, a communication phenomenon, which is more and more widely known and applied in Hungary too, which has a normative background and provides the parties with the opportunity to solve the conflict of interests through their active participation and cooperation. It looks at conflict from a different angle, on the basis of understanding, which enables the choice of common goals and means of communication. Conflict is a natural part of life, which implies a difference of opinion between two people, which can lead to deeper communication and a joint solution to a problem. All these processes contribute to creating the conditions for understanding and effective communication that are the basis of mediation. Successful mediation leads to the recognition of the cornerstones of the conflict situation, the understanding of the other party's arguments and interests, the formulation of conflicting interests and expectations, the process of seeking compromise and finally the formulation and understanding of a solution that resolves the conflict. Central question of the research: In particular, the mediator/communicator and the understanding processes between the parties as agents, which can be the basis for a successful outcome of the process will be explored. Aims of the research: In addition to conceptual clarifications, the research aims to explore the importance of understanding and the role of the mediator communicator in the success of mediation. Main hypotheses: Understanding the content expressed between agents requires a common "ground", which may be a common language, or the same content attached to linguistic meanings. Furthermore, the process of understanding that underlies mediation/communication is a narratological phenomenon. First and foremost, the mediator reveals the "conditions of the understanding process", thereby providing the necessary assistance to the agents. Research methods: This study bases its research findings on research observations and scientific data, in addition to theoretical research in the international and national literature. Theoretical and practical utility of the research: The conceptual clarifications and findings based on the results of the research conducted will contribute to the development of philosophy, epistemology, communication studies, jurisprudence and related theoretical fields, while providing useful knowledge and results for researchers, educators and those interested in the field.

Keywords: *mediation, understanding, communication*

dr. Papp Nóra (ELTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola) – A metaetikai semlegesség kérdésfelvetése

Kutatásom során alapvetően a metaetikai semlegesség kérdését járom körül. Az előadásom témája tekintetében a metaetika területét átfogóan vizsgálom; elsősorban nem az egyes irányzatok állításaira, és az ezek alapjául szolgáló érvekre koncentrálva, hanem a metaetika területének önállóságát megalapozó érvekre és ellenérvekre fókuszálva. Előadásomban a metaetikai semlegesség vizsgálatának kiindulópontját kívánom bemutatni. Elsőként kontextusba helyezem a semlegesség fogalmát; a metaetikai neutralitás témáját a normatív etika és a metaetika területére szűkítve kívánom megvizsgálni. Ennek megfelelően a metaetikai kijelentések és az emberi cselekedetek kapcsolatát direkt aspektusként nem vizsgálom. A semlegesség kifejezés szükségszerűen viszonyrendszert feltételez. A metaetikai semlegesség doktrínája elsődlegesen azt jelenti, hogy metaetikai kijelentésekből nem következnek normatív etikai kijelentések. Ez az állítás megában hordozza azt a tételt, hogy nem létezhet olyan normatív etikai kérdés, amelyre metaetikai állításból választ kaphatunk. Kutatásom során arra jutottam, hogy neutralitás kérdését nem csak a metaetika irányából közelítve érdemes feltárni. A két terület közötti viszonyrendszer több aspektust hordoz magában; egyrészt az elsődleges

értelmezést, vagyis azt, hogy a metaetikai kijelentések nem vezetnek normatív etikai kijelentésekre. Mit jelent ezen állítás igazolása vagy cáfolata? Az igazolása azt jelenti, hogy azt állítjuk, hogy a metaetikai kijelentések, meggyőződések nem vezetnek normatív etikai kijelentésekre, meggyőződésekre. A metaetika alapvető kérdéseiben – így többek között abban, hogy mi a szemantikai funkciója a morális kijelentéseknek, léteznek-e morális tények vagy tulajdonságok, illetve létezik-e objektív morális – történő állásfoglalás nem von maga után normatív etikai kijelentéseket. Ezzel szemben az állítás cáfolata azt jelenti, hogy (egyes vagy valamennyi) metaetikai állásfoglalás szükségszerűen normatív etikai kijelentésre vezet. Mit mondhatunk ebben az esetben a normatív etika természetéről? Álláspontom szerint a semlegesség kérdését a normatív etika irányából is érdemes megvizsgálni. A kérdésfelvetés ebből a szemszögből abban áll, hogy egyes normatív etikai kijelentésekből következnek-e metaetikai állítások. Amennyiben azt állítjuk, hogy (egyes vagy valamennyi) normatív etikai kijelentésből szükségszerűen metaetikai kijelentésre jutunk, úgy fel kell vetnünk a metaetika területének létjogosultságát. Miben és mennyiben segíti az etikai vizsgálódásokat a metaetikai kérdések önálló vizsgálata? A másik lehetőség annak a tételnek az elfogadása, hogy a normatív etikai kijelentések nem vezetnek metaetikai kijelentésekre. Ezen állítás azonban szükségszerűen abba az irányba mutat, miszerint a normatív etika tételei mögött nem húzódik metaetikai megalapozás. Jelen előadásommal arra kívánok rámutatni, hogy a metaetikai semlegesség értelmezése már a kérdésfelvetés szintjén alapos vizsgálódást kíván. A kérdésfelvetés bemutatása egyfajta keretet biztosít a kutatás egészére nézve.

Kulcsszavak: *etika, metaetika, normatív etika, metaetikai semlegesség fogalma*

The question of metaethical neutrality

In my research, I am mainly concerned with the question of metaethical neutrality. In terms of the topic of my presentation, I will examine the field of metaethics in a comprehensive way; focusing primarily not on the claims of individual metaethical schools and their underlying arguments, but on the arguments and counterarguments that underpin the autonomy of the field of metaethics. In my presentation, I intend to present a starting point for the study of metaethical neutrality. Firstly, I would like to give a context of the notion of neutrality in my research; I examine the issue of metaethical neutrality by narrowing it down to the field of normative ethics and metaethics. Accordingly, I do not try to describe the relationship between metaethical statements and human actions as a direct aspect. The term neutrality necessarily implies a system of relations. The doctrine of metaethical neutrality primarily means that no normative ethical statements follow from metaethical statements. This statement carries with it the thesis that there can be no normative ethical question to which we can derive an answer from a metaethical statement. In the course of my research, I came to the conclusion that this original statement might not be the only aspect and the question of neutrality is worth exploring from the normative ethical point of view as well. I think that the relation between the two fields has more than one direction. On the one hand, the primary interpretation, i.e., that metaethical statements do not lead to normative ethical statements. What does it mean to prove or disprove this claim? To justify it is to claim that metaethical statements and beliefs do not lead to normative ethical statements and beliefs. Taking a position on fundamental questions of metaethics, such as the semantic function of moral statements, the existence of moral facts or properties, or the existence of objective morality, does not entail normative ethical statements. In contrast, the refutation of the proposition implies that (some or all) metaethical statements necessarily lead to normative ethical statements. What can we say about the nature of normative ethics in this case? In my point of view, the question of neutrality is also worth examining from the perspective of normative ethics. The question from this perspective is whether metaethical claims follow from certain normative ethical statements. If we claim that (some or all) normative ethical statements necessarily lead to metaethical statements, we might get to a

conclusion that raises the question of the existence of the field of metaethics. In what way and to what extent does the independent examination of metaethical questions help understanding ethical questions generally? Another possibility is to accept the thesis that normative ethical statements do not lead to metaethical statements. However, this claim necessarily points in the direction that there is no metaethical grounding behind the propositions of normative ethics. This answer might sound appealing but leads to serious questions regarding normative ethics. In this presentation I would like to point out that the interpretation of metaethical neutrality requires a thorough examination already at the level of the question posed. The presentation of the question posed provides a framework for the research as a whole.

Keywords: ethics, metaethics, normative ethics, concept of metaethical neutrality

Geng Viktor Légy jó mindhalálig?

Előadásom egy korábbi DOSZ konferencián előadott gondolathipotézisem továbbfejlesztését, kidolgozását tartalmazná. A felvetésemben több probléma szintézise jelenik meg: Az első ízben David Hume által felvetett, a tények és értékek egymásból történő levezetésének problémáját kapcsolom a racionális egoizmus, továbbá az úgynevezett normativitás problémájához. Gondolathipotézisem „főszereplője” egy olyan intelligens, ám meglehetősen érzéketlen személy, aki gyógyíthatatlan halálos betegségben szenved és napjai meg vannak számlálva. Ám a végzetes kimenetelű betegségről csak ő, illetve orvosa tud, s ennek megfelelően az illető igyekszik egy olyan futamidővel rendelkező nagyobb összegű kölcsönt felvenni, amelynek visszafizetésére már nem lehet alkalma. Más szóval „főhősünk” egy csalás segítségével igyekszik megszépíteni életének hátralévő tartamát. A kérdés a következő: Milyen eszközök állhatnak rendelkezésünkre annak érdekében, hogy lebeszéljük erkölcstelen tettéről? A kérdésem nem elsősorban meggyőzőestechnikai, illetve pszichológiai természetű: Sokkal inkább arra vonatkozik, hogy a gondolathipotézisben szereplő illetőnek – figyelembe véve egyéni preferenciáit – melyik cselekvés mellett szólnak erősebb indokai? Vajon a hagyományos értelemben erkölcsi tartalmú tettet érdemes a maga szempontjából végrehajtani vagy inkább saját érdekeit racionálisabb szem előtt tartania? Előadásomban a következő konklúzióimat szeretném bemutatni, illetve megérvelni: 1. A Hume által felvetett „levezetési” probléma nem pusztán logikai probléma. Más szóval nem is annyira következtetések – érvek – logikai érvényességére, hanem sokkal inkább helytállóságára vonatkozhat. (Feltéve persze, hogy a Hume által felvetett problémát releváns metaetikai problémának kívánjuk tekinteni.) 2. Ha viszont így tekintjük a problémát, akkor két további szempontot kell figyelembe vennünk: a) A bizonyítási, következtetési eljárásunk erkölcsi tartalmú konklúziója közvetlenül kell, hogy „megszólítsa” a lehetséges cselekvőt. Más szóval a bemutatott értékek – továbbá a kötelesség parancsa, a „kell” – a lehetséges cselekvő szempontjából is, a maga számára is értéket kell, hogy képviseljenek. b) Az előbbi követelmény csak két esetben teljesülhet: A szóban forgó tett a potenciális cselekvő érdekét mozdítja elő vagy egy olyan világnézetet, ontológiát fogadunk el, ami lehetővé teszi az erkölcsi normák, értékek univerzalitását, objektivitását, kategoricitását és „magasztosabb” tartalmának elfogadását. Összegezve: egy deduktív érvelés esetében nem lehet sikeres a pusztán „tényekből” erkölcsi értékekre történő következtetés, ha a cselekvő érdekeivel ellentétes a megkövetelt cselekvés vagy a „tényítéletek” között pusztán „naturalista” leírások szerepelnek. 3. A fenti – ismeretelméleti – probléma analógiába állítható egy erősebb következménnyel is: Ha pusztán naturalista alapon szemléljük a problémát, akkor nem csak az erkölcsi értékek levezethetetlenségére, bizonyíthatatlanságára, hanem egyáltalán létezésük kétséges voltára is következtethetünk.

Kulcsszavak: tények és értékek, metaetika, normativitás, racionális egoizmus

Be good till death?

My presentation would include the further development and elaboration of my thought hypothesis presented at a previous DOSZ conference. In my proposal, a synthesis of several problems appears: I connect the problem of deriving facts and values from each other, first raised by David Hume, to the problem of rational egoism and the so-called normativity. The "protagonist" of my thought experiment is an intelligent but rather insensitive person who suffers from an incurable terminal illness and whose days are numbered. But only he or his doctor knows about the fatal illness, and accordingly the person tries to take out a larger loan with a term that he will no longer have the opportunity to repay. In other words, our "protagonist" tries to beautify the rest of his life with the help of a fraud. The question is: What tools can we use to talk him out of his immoral act? My question is not primarily of a technique of persuasive or psychological nature: Rather, it refers to which action does the person in the thought experiment have stronger reasons for - taking into account his individual preferences? Is it worth performing an act with a moral content in the traditional sense also from your point of view, or should you rather keep your own interests in mind more rationally? In my presentation, I would like to present and argue the following conclusions: 1. The "derivation" problem raised by Hume is not a purely logical problem. In other words, it may not so much refer to the logical validity of inferences - arguments - but rather to their sounds. 2. If we view the problem in this way, then we must take into account two additional aspects: a) The morally content conclusion of our proof and inference procedure must directly "address" the possible agent. In other words, the presented values - in addition to the command of duty, the "ought" - must also represent value from the point of view of the potential agent. b) The former requirement can only be fulfilled in two cases: The act in question promotes the interest of the potential agent or we accept a worldview or ontology that allows for the universality, objectivity, categoricalness and "higher" content of moral norms and values. In summary: in the case of a deductive argument, the conclusion to moral values from mere "facts" cannot be successful if the required action is contrary to the interests of the agent and if the "judgments of fact" include only "naturalistic" descriptions. 3. The above – epistemological – problem can be analogized with a stronger consequence: If we look at the problem purely on a naturalistic basis, we can conclude not only that moral values are unprovable, but also that their existence is doubtful.

Keywords: *facts and values, metaethics, normativity, rational egoism*

Gärtner Péter (PTE KPVK Filozófia Doktori Iskola) – A "Fordulat és Reform" gazdaságetikai előzményei, avagy felmerül-e bármilyen gazdaságetikai kontextus

Magyarország legutóbbi rendszerváltásának egyik, ha nem a legerőteljesebb momentuma volt az 1986-ban íródott gazdaságpolitikai indíttatású mű, a "Fordulat és Reform" melyet közgazdászok készítettek. Az akkori rendszer roskadozó pillérjei hatására az alkotók olyan kiutat fogalmaztak meg, amely nem politikai, hanem gazdasági és az ezzel együtt járó társadalmi megújulással kívánták elkerülni a véleményük szerint hamarosan bekövetkező teljes összeomlást. A "Fordulat és Reform" megtette hatását, erőteljes és gyors erjesztőként behatolt az elmékbe, majd a politikai döntéshozatal szintjét is visszafordíthatatlanul a rendszerváltás felé sodorta. Felmerül a kérdés, hogy a szerzők a "Fordulat és Reform" megírását megelőzően mennyire tanulmányozták, és vizsgálták gazdasági és társadalmi helyzetelemzéseik során a gazdaságetikai kérdéseket, sőt egyáltalán ismerték-e a általában a gazdaságetika és a filozófia etikai ágának témakörét és ha igen, akkor milyen vonatkozásban és ez hogyan hatott végül a "Fordulat és Reform" megírása során rájuk. Volt-e a szerzők között olyan, meghatározó, domináns szereplő, aki filozófiai értelemben véve az etika, így a gazdaságetika témáját ismerte, behatóan tanulmányozta és ha igen, akkor ez milyen konzekvenciát jelentett a hamarosan

bekövetkező paradigmaváltásban. Vizsgálódásom fókuszában tehát a “Fordulat és Reform” szerzőinek filozófiai érintettsége, gazdaságetikai befolyásoltsága áll, és ha ez megtörtént, mely gazdaságetikai eszmerendszer, elméletek voltak azok, amelyek láthatatlanul, de mégis részei voltak a szerzeménynek. Különös tekintettel érintem Adam Smith és Karl Marx gazdaságetikai vonatkozású filozófiai gondolatainak felbukkanását és a kor sajátosságaként feltételezhető befolyását az akkori gazdasági, gazdaságpolitikai nézetek természetes tényezőiként. Kitérek egy kortárs társadalomtudós mai elemzésére a “Fordulat és Reform” megírásának hátterére vonatkozóan, aki halványan utal a szerzők gazdaságetikai átitatottságára, a társadalom rendszerszintű átalakulása kapcsán felvetve az egyéni felelősség és az etika kérdését. A téma választásánál nem hagyhatom figyelmen kívül a személyes érintettségemet sem, tekintettel arra, hogy közvetlen megfigyelő részese voltam a történelminek nevezhető “Fordulat és Reform”; elkészültének, a szerzőkkel való aktív kapcsolatom révén és a gazdasági szereplőkre és a társadalom érintett entitásaira futótűzként való hatásának megtapasztalásával.

Kulcsszavak: *Fordulat; Reform; gazdaságetika; előzmény; kontextus*

The economic ethics antecedents of the "Turn and Reform" or does any economic ethics context arise here.

One of, if not the most powerful, moment of Hungary's recent regime change is the economic policy-motivated work "Turn and Reform" what was written in 1986, by economists. As a result of the crumbling pillars of the system at that time, the authors formulated a way out what, was not political, but economic, and the accompanying social renewal aimed at avoiding the complete collapse that would soon occur. "Turn and Reform" had its impact, penetrated minds as a powerful and quick ferment, and then irreversibly pushed the level of political decision-making towards regime change. The question arises as to how much the authors studied and examined the economic ethics issues in their economic and social analysis before writing "Turn and Reform", and whether they even knew the subject matter of the ethical branch of economic ethics and philosophy in general and, if so, what kind of "Turn and Reform" and how this finally affected them during the writing. Was there a decisive, dominant actor among the authors who's, in a philosophical sense, knew and studied the subject of ethics, i.e., economic ethics, and if so, what consequences did this have for the subsequent paradigm shift. The focus of my investigation is therefore the philosophical involvement and economic ethical influence of the authors of "Turn and Reform", and if this happened, which economic ethical ideas and theories were those that were invisibly but still part of the work. In particular, I am researching the appearance of Adam Smith's and Karl Marx's philosophical ideas related to economic ethics and their supposed influence as a characteristic of the age as natural factors of the economic and political views of the time. I will discuss today's analysis of a contemporary social scientist regarding the background to the writing of "Turn and Reform", who vaguely hints at the economic ethics of the authors, raising the issue of individual responsibility and ethics in connection with the systemic transformation of society. When I choose this topic, I cannot ignore my personal involvement either, given that I was a direct observer of the completion of the historic "Turn and Reform", through my active relationship with the authors and by experiencing its effect like a wildfire on the economic actors and the affected entities of society.

Keywords: *Turn; Reform; economic ethics; antecedent; context*

Jancsó András (PTE BTK IDI, NKE EJKK VTKI, MCC) – A frankfurti iskola hatása J. B. Metz politikai teológiájára

Előadásom tárgya a politikai teológia fogalmának vizsgálata Johann Baptist Metz gondolkodásában. A téma mélyebb áttekintésére a magyar nyelvű szakirodalom még nem vállalkozott, annak ellenére, hogy a német szerző legjelentősebb művei már elérhetőek magyar

nyelven is: 2004-ben jelent meg *Az új politikai teológia alapkérdései*, 2005-ben *Szenvedéstörténet és megváltástörténet*, 2008-ban pedig a *Memoria passionis: veszélyes emlékezet a pluralista társadalomban* című munkája. Metz vizsgálata azonban nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a 20. századi német politikai gondolkodást és a katolikus egyház korabeli vitáit megértsük. Metz nemcsak a német, hanem a világ teológia- és politikatörténetének is rendhagyó alakja. Katolikus papként első között foglalkozott az Auschwitz utáni teológia lehetőségeivel és fordított kiemelet figyelmet a zsidó történelemszemléletnek. Részt vett az Internationale Paulusgesellschaft munkájában, amely a keresztény teológusok és a marxista gondolkodók párbeszédét igyekezett elősegíteni. Karl Rahner német jezsuita szerzetes köréhez tartozott, aki a nouvelle théologie képviselőjeként jelentős hatást gyakorolt a II. Vatikáni Zsinat reformdokumentumaira. Aktív kapcsolatot ápolt a frankfurti iskola kiemelkedő személyeivel is, elsősorban Theodor W. Adorno-val, Max Horkheimer-rel, valamint Jürgen Habermas-szal is. A frankfurti iskolával való kapcsolata egyfajta progresszív katolikus számvetésnek is tekinthető a felvilágosodás hagyományával. Ez a számvetés tette lehetővé, hogy Metz integrálja gondolkodásába a marxista alapú kritikai elméletet. Az előadás arra fókuszál, hogy a metzi gondolkodásban milyen jelentése és helye van a politikai teológia fogalmának. Az előadásban feltárássra került Carl Schmitt politikai teológia fogalma és Metz új politikai teológiája közötti kapcsolat. A politikai teológia jelentőségét különösen a metzi hatástörténet kontextusában értelmezhetjük, ugyanis az 1960-as években Latin-Amerikában kibontakozó felszabadítás teológiájának egyik forrásának is a metzi politikai teológiát tekinti a szakirodalom. A frankfurti iskola és Metz politikai teológiája közötti kapcsolat feltárása pedig a német kritikai marxizmus és a Latin-Amerikai felszabadítás teológia közötti eszmetörténeti kapcsolatra is rávilágít. Előzetes kutatásaim alapján megállapítható, hogy a frankfurti iskola hatásának vizsgálata a metzi politikai teológiára egy új perspektívát kínál mind Metz, mind pedig a frankfurti iskola elemzésében. Továbbá, a metzi politikai teológia vizsgálata rámutat, hogy még a néhol felbukkanó párhuzamok ellenére sem kezelhető egységesként a politikai teológia fogalmának 20. századi története.

Kulcsszavak: *Johann Baptist Metz, új politikai teológia, német politikai gondolkodás*

The concept of political theology in the thought of J.B. Metz

The subject of my lecture will be the concept of political theology in the thought of Johann Baptist Metz. A detailed overview of the topic has yet to be undertaken in the Hungarian literature, although the most important works of the German author are already available in Hungarian. However, the study of Metz is indispensable for understanding 20th-century German political thought and the debates of the Catholic Church in the 20th century. The lecture will explore the relationship between Carl Schmitt's concept of political theology and Metz's new political theology. The lecture will focus on the meaning and place of the concept of political theology in Metz's thought. The significance of political theology can be understood primarily in the context of the Metz influence since Metz political theology is also considered in the literature as one of the sources of the liberation theology that developed in Latin America in the 1960s. And the exploration of the relationship between the Frankfurt School and Metz's political theology also sheds light on the ideo-historical relationship between German critical Marxism and Latin American liberation theology. Based on my preliminary research, I conclude that an examination of the influence of the Frankfurt School on Metz's political theology would offer a new perspective in the analysis of both Metz and the Frankfurt School. Furthermore, an examination of Metz's political theology shows that despite the parallels, the 20th-century history of the concept of political theology cannot be treated as a unified whole.

Keywords: *political theology, Johann Baptist Metz, Carl Schmitt*

Zsupos Norbert (PTE BTK) – Materializmus és a reprezentáció problémája Alain Badiou filozófiájában

Előadásomban az igazság és szubjektum fogalmán keresztül a materializmus és reprezentáció problémáját vizsgálom Alain Badiou filozófiájában. Értelmezésem szerint a materializmus és reprezentáció a badiou-i filozófia két meghatározó aspektusát domborítja ki. A materializmus egyrészt azt a fogalmi keretet foglalja magában, amely a szubjektivitás kérdését az ideológia problémájához köti. Badiou filozófiájában a szubjektum fogalmát azon „generikus eljárások” – a tudomány, politika, művészet és szerelem – határozzák meg, amelyek az igazság megteremtésével „megszakítják” a világ adott reprezentációs struktúráját. Ez a megszakítás nemcsak a világ meghatározott értelmét bontja meg, de azt is kifejezi, hogy az ideológia milyen szempontból tölt be központi szerepet az igazságot létrehozó generikus eljárások materialista megközelítésében. Badiou *L'être et l'événement* (1988) című könyvében a szubjektivitás mindenekelőtt az igazság és esemény fogalma, illetve e két fogalom szükségszerű kapcsolata alapján kerül bevezetésre. A reprezentáció fogalma másrészt az ideológia szerepét jelöli ki Badiou materialista ontológiájában. Az ideológia nemcsak a világ azon reprezentációs struktúráival – kultúra, osztály, nemzet stb. – áll kapcsolatban, amelyek „szembenállnak” az igazság badiou-i fogalmával, de a szubjektivitás meghatározott módját is megszabja. Badiounál az ideológia azonban nem pusztán egy adott reprezentációs struktúrával azonosítható, mivel a szubjektum olyan fogalmi megalapozását vezet be, amely az igazság „szubtraktív” értelmére vezethető vissza. Az ideológia ezen meghatározása ugyan megjelenik Badiou *Théorie du sujet* (1982) és *L'être et l'événement* könyveiben – vagy a François Balmès-val közösen írt *D'idéologie*-ban (1976) –, a szubjektum vonatkozásában elsősorban a *Conditions* (1992), illetve a *Logiques des mondes* (2006) bizonyos fejezeteiben kerül előtérbe. Az előadás első részében az igazság és szubjektum kapcsolatát az igazságot meghatározó „generikus eljárások” materialista megközelítése alapján vizsgálom. Az előadás második, nagyobb részében a szubjektivitás problémáját a reprezentáció és ideológia problémáján keresztül mutatom be. Előzetes állításom, hogy Badiou filozófiájában a szubjektivitás problémája olyan fogalmi keretben jelenik meg, amely szorosan kapcsolódik az igazságot megteremtő eljárások materializmusához, különösen a Badiou gondolkodásában meghatározó materialista dialektika fogalmi megalapozásához, továbbá ezen igazságot fenntartó szubjektivitás reprezentációjához.

Kulcsszavak: *materialista dialektika; reprezentáció; szubtrakció; szubjektum; Alain Badiou*

Materialism and the Problem of Representation in the Philosophy of Alain Badiou

In my presentation, I will explore the problem of materialism and representation in the philosophy of Alain Badiou through the notion of truth and subject. My interpretation is that materialism and representation highlight two crucial aspects of Badiou's philosophy. On the one hand, materialism comprises the conceptual framework that links the question of subjectivity to the problem of ideology. In Badiou's philosophy, the notion of subject is defined by the 'generic processes' – science, politics, art and love – which, by creating truth, 'interrupt' the given representational structure of the world. This interruption not only disrupts the determinate meaning of the world, but also expresses the way in which ideology is central to a materialist approach to the generic processes that generate truth. In Badiou's *L'être et l'événement* (1988), subjectivity is introduced first and foremost in terms of the notion of truth and event, and the necessary relation between these two concepts. The concept of representation, on the other hand, marks out the role of ideology in Badiou's materialist ontology. Ideology not only relates to the representational structures of the world – culture, class, nation, etc. – that 'oppose' Badiou's notion of truth, but also determines a particular mode of subjectivity. For Badiou, however, ideology is not merely identified with a particular representational structure, since it introduces a conceptual grounding of the subject that can be

traced back to a ‘subtractive’ sense of truth. Although this definition of ideology appears in Badiou’s *Théorie du sujet* (1982) and *L’être et l’événement* – or in *D’idéologie* (1976), co-written with François Balmès – it is foregrounded in relation to the subject, mainly in certain chapters of *Conditions* (1992) and *Logiques des mondes* (2006). In the first part of the lecture, I will examine the relationship between truth and subject from a materialist approach to the ‘generic processes’ that determine truth. In the second, larger part of the lecture, I will present the problem of subjectivity through the problem of representation and ideology. My preliminary contention is that in Badiou’s philosophy the problem of subjectivity is presented within a conceptual framework that is closely related to the materialism of the procedures that establish truth, in particular to the conceptual foundation of the materialist dialectic that dominates Badiou’s thought, and to the representation of this truth-maintaining subjectivity.

Keywords: *materialist dialectics; representation; subtraction; subject; Alain Badiou*

Pék László (ELTE Filozófiatudományi Doktori Iskola) – Abszolút módszer vagy egyidejűség

Három évvel a doktori disszertációjának a megírását követően Kierkegaard egy lényeges kritikát fogalmazott meg a hegeli abszolút módszerrel kapcsolatosan és ezt az átmenet, pontosabban a szintézis fogalmával kapcsolatosan fejtette ki. Kierkegaard a *Filozófiai morzsákat* 1844-ben Johannes Climacus (Lépcsős János) álnéven adta ki. Művének a címe minden bizonnyal utal Johann Georg Hamann Brockenjére (darab). Sőt mi több Kocziszký Éva szerint Kierkegaard egyenesen a hamanni értelemben vett szókratikus filozofálás egyetlen igazi folytatója. Hamann úgy tűnik megsejtette azt, amit Kierkegaard aztán kidolgozott a „Morzsáiban”, tudniillik, hogy a keresztény ember közlésmódja a világ számára mindig közvetett, a krisztushit nem közölhető intellektuálisan, racionális teodícea által, hanem az ember egész lényét, szívét, a maga szenvedélyével kell, hogy megragadja. Előadásomban csupán a *Közjáték* című fejezetet szeretném mélyebben áttekinteni, ugyanis Climacus itt fejt ki a hegeli „abszolút rendszerrel” és a történelemfilozófiájával kapcsolatos ellenvetéseit. Ezt a fejezetet akár a „kierkegaard-i” történelemfelfogás magjának is tekinthetjük. De hogyan jutunk el a hegeli racionális alapon belátott „abszolút módszer” helytelenségétől a Climacus által ajánlott egzisztenciális állapotig, azaz az egyidejűségig? Egyszerűbben fogalmazva, mi az egyik leglényegesebb különbség a hegeli teodícea (Isten jóságának igazolása a történelemben) és a Kierkegaard megannyi művében felsejlő egyidejű krisztushit között? Annak érdekében, hogy a feltett kérdésekre választ kapjunk Climacus alapján a történelem vonatkozásában olyan fogalmi párok tisztázására vállalkozom, mint a kinészis (mozgás, változás) és az állószisz (változás, átváltozás), a lehetséges és a szükségszerű, valamint a kételkedés és a hit. Ezt követően pedig azt szeretném kihangsúlyozni, hogy Climacus legfontosabb meglátása az, hogy különbséget tesz az általános értelemben vetett hit, azaz az események megtörténésébe vetett hit és az emelkedett értelemben vetett hit, azaz olyan történelmi esemény között, amely paradoxon alapul. Climacus egyértelműen Jézus Krisztus, az isten-ember megtestesülését tartja paradoxonnak, hiszen az Ő esetében a hitünk nem pusztán egy történelmi esemény megtörtént voltára irányul, hanem egy önellentmondáson alapuló történelmi tényre. Ezzel a helyzettel pedig nem az emberi rációnak, hanem az emberi szívnek van dolga. Hiszel, vagy megbotránkozol?

Kulcsszavak: *Kierkegaard, szintézis, abszolút rendszer*

Absolute method or contemporaneity

Three years after writing his doctoral dissertation, Kierkegaard developed an important critique of the Hegelian absolute method and expressed it in relation to the notion of transition – or synthesis to be more precise. Kierkegaard published his *Philosophical Fragments* in 1844 under

the pseudonym Johannes Climacus (John of the Ladder). The title of his work is certainly a reference to Johann Georg Hamann's Brocken. As a matter of fact, Éva Kocziszký regards Kierkegaard as the only true continuer of Socratic philosophical reflection in the Hamannian sense. Hamann seems to have had a sense of what Kierkegaard later developed in his Fragments, namely that the Christian man's way of communicating Christ to the world is always indirect; faith in Christ cannot be communicated intellectually, by means of rational theodicy, but must captivate man's whole being, his heart, altogether with his passion. In my lecture, I would only like to examine the chapter entitled Interlude in more depth, as it is here that Climacus expounds on his objections to the Hegelian "absolute system" and his philosophy of history. This chapter could be regarded as the core of the 'Kierkegaardian' conception of history. But how do we get from accepting that the Hegelian rationalist 'absolute method' is incorrect to the existential condition of contemporaneity proposed by Climacus? In simpler terms, what is one of the most fundamental differences between Hegelian theodicy (the justification of God's goodness in history) and the contemporaneous faith in Christ that emerges in Kierkegaard's many works? In order to answer the questions, I will attempt to clarify conceptual pairs such as kinesis (movement, change) and allosis (change, transformation), the possible and the necessary, and doubt and faith, in relation to history based on Climacus. Next, I would like to highlight that Climacus's most important insight is that he differentiates between faith in the general sense (i.e., faith in the occurrence of an event) and faith in the elevated sense, i.e., faith in a historical event that is based on a paradox. It is clear that Climacus regards the incarnation of Jesus Christ, the God-man, as a paradox, since in His case our faith is not merely in that a historical event occurred, but in a self-contradictory historical fact. A question that must not be dealt with by human reason but by the heart of man. Will you believe or will you stumble?

Keywords: *Kierkegaard, synthesis, absolute method*

Kis-Pongrácz Tamás (PTE KPVK Filozófia Doktori Iskola) – Lisszabon, a kompetenciavesztés első állomása

Az 1755-ös lisszaboni földrengésnek filozófus körökben legalább fogalomként ismertnek kell lennie. Előadásomban röviden ismertetni szeretném az eseményeket, majd azok következményeit, különös tekintettel azok filozófiai vonatkozásaira. Ez a katasztrófa számos „leg” -et tudhat magáénak, és ebből csak az egyik az erőssége. Ez volt azonban az első olyan esemény, amelyről a sajtó útján egész Európa értesült. Így olyan a kontinensre kiterjedő vitát indított el filozófus és teológus körökben, amelyre korábban nem volt példa. Ez eredményezett először „nemzetközi összefogást” a károk enyhítésére és a helyreállításra. Az előadás fókuszában azonban Szent Tamástól elindulva Hegelen át, Locke és Hume nézeteire egyetlen pillantást vetve, a katasztrófa utáni vita Voltaire és Rousseau között. Végül a Kant által elért eredmények rövid ismertetése, melyet keretbe foglal a Paul Ricoeur által tárgyalt rossz problematikájának értelmezése. Nyilvánvaló a kiindulópont az Aquinói Szent Tamás által képviselt nézet, mely szerint a földrengések elsődleges oka az isteni akarat. A lisszaboni események hatására azonban számos tudóst hozott lázba a kérdés, Immanuel Kant is több természettudományos jellegű munkát szentelt a földrengések okai és következményei feltárásának. Ilyenszerűen az első tudományos polémiává vált a kérdés, ahol a diluvianisták csaptak össze a neptunistákkal és a vulkanisták a plutonistákkal. A korszak filozófiájának oldaláról két kérdés merül föl. Isten büntetésének kell-e, lehet-e tekinteni ezt a pusztulást, illetve egyáltalán létezik-e isteni gondviselés? Voltaire 1756 tavaszán már reagál, Költemények a lisszaboni katasztrófáról és a természeti törvényről című költeménnyel. Ezek a versek kerülnek Rousseau kezébe valamikor 1756 nyarán, s a költemények felvetette kérdésekre terjedelmes levélben válaszol Voltairenek. Végül Kant mondja írja le a kijózanító igazságot, melyről azt hihettük, végleg eltünteti a

babonaságot a természeti erők kérdésében, beáldozva ezzel a korábban évezredekken át épített istenképet.

Kulcsszavak: *a rossz, isteni gondviselés, mindenhatóság, természeti katasztrófa*

Lisbon, the first stage of competence loss

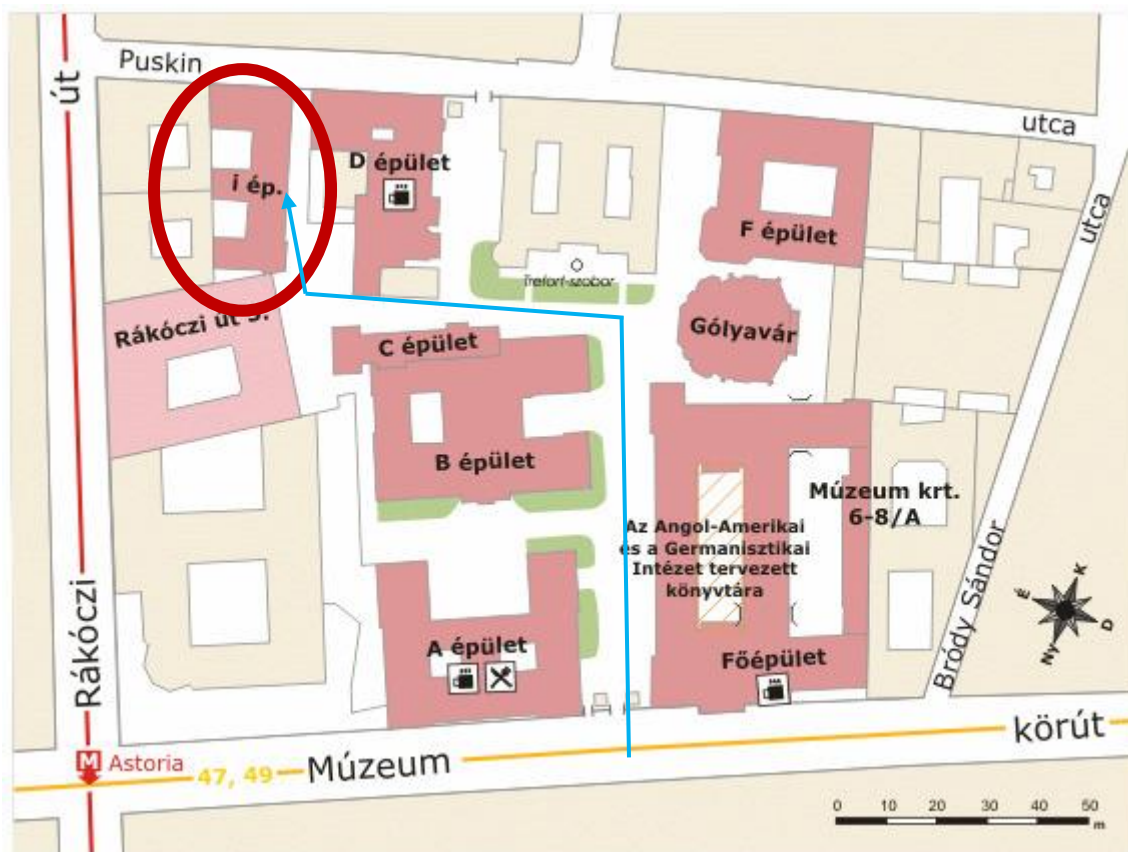
The Lisbon earthquake of 1755 should at least be known as a concept in philosophical circles. In my lecture, I would like to describe briefly the events and then their consequences, with particular reference to their philosophical implications. This catastrophe has several "top most" issues, and only one of them is its intensity. However, it was the first event to be reported in the press throughout the entire Europe. It thus sparked off a continent-wide debate in philosophical and theological circles the like of which had never been seen before. It led for the first time to an "international coalition" to mitigate the damage and to rebuild. The focus of the lecture, however, will be the post-catastrophe debate between Voltaire and Rousseau, starting from St Thomas through Hegel, taking a single look at the views of Locke and Hume. Finally, a brief presentation of Kant's achievements, framed by an interpretation of the problem of evil as discussed by Paul Ricoeur. The obvious starting point is the view of St Thomas Aquinas that the primary cause of earthquakes is divine will. However, the events in Lisbon led many scientists to take up the question, and Immanuel Kant devoted several works of a scientific nature to the causes and consequences of earthquakes. The issue thus became the first scientific controversy, with diluvianists clashing with neptunists and volcanists with plutonists. Two questions arise from the side of philosophy of the period. Should or can this destruction be seen as God's punishment, or is there any divine providence at all? In the spring of 1756, Voltaire was already responding, with his poems on the Lisbon catastrophe and the law of nature. These works reached Rousseau sometime in the summer of 1756, and he responded to the questions raised by the poems in a lengthy letter to Voltaire. Finally, Kant wrote down the sobering truth that we had been led to believe would finally do away with the superstition on the question of natural forces, sacrificing the image of God that had been built up over thousands of years.

Keywords: *evil, divine providence, omnipotence, natural disaster*

A HELYSZÍNRŐL

A konferencia helyszíne az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának épületegyüttese. A pontos cím: ELTE-BTK, Filozófiatudományi Intézet, Budapest, Múzeum krt. 4/I, 1088.

A rendezvény épületét a Múzeum körút 6–8 főbejáraton belépve, a Trefort szobornál balra elhaladva, majd a Könyvtár Klub & Trefort Kert kávézóktól jobbra fordulva a campus végén, vagy a Rákóczi út felőli R épületen áthaladva bal kéz felé fordulva a D épülettel átellenes oldalról lehet megközelíteni.

Az előadások az I épület 2. emeletének Bence György termében, valamint a 221-es, 129-es és a -107-es számú termekben lesznek hallhatók.

A regisztrációs pult az I épület 2. emeletének bal oldali folyosóján, a Bence György terem előtt lesz felállítva. A **regisztráció kötelező** a konferencia minden résztvevője számára (beleértve az előadókat, korreferenseket, a szekciók elnökeit, a plenáris előadókat és hallgatóságot). A termek technikailag felszereltek, laptop és projektor az előadók rendelkezésére áll. A vezeték nélküli internetkapcsolat nem garantált, így javasoljuk a prezentációk külső adathordozón való biztosítását is. Az online csatlakozó előadóktól kérjük, hogy prezentációjukat előzetesen küldjék meg a szervezői email címre (dosz.filozofia@gmail.com), biztosítva ezzel a gördülékeny online szervezést a sávszélesség túltelherelésének elkerülését.

NETIKETT

(online/hibrid konferenciaszervezés esetén)

Az Ütközéspontok X. Konferenciát a MS Teams felületén is megrendezzük. A MS Teams megnyitható böngészőből és asztali alkalmazásból is. A biztosabb és stabilabb eléréshez javasoljuk a MS Teams asztali [alkalmazás](#) letöltését. A konferencia előadásainak online meghallgatásához MS Teams regisztráció nélkül is lehet csatlakozni!

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a plenáris előadások videó formátumban rögzítésre kerülnek, amelyet a konferenciát követően közzéteszünk! Továbbá, jelenléti ív hiányában a konferencián való részvételt képernyőkép formájában tudjuk megerősíteni, amelyet csak a pályázati beszámolóinkban használunk fel.

Az esetleges sávszélességből fakadó problémák megelőzése érdekében a konferencia ideje alatt kérjük a mikrofonok és a kamerák kikapcsolását a csatlakozás során és az előadások közben is. Az előadókat és azokat, akik kérdéseket tennének fel – a beszéd idejére – kérjük mikrofonjuk és kamerájuk bekapcsolására.

Az előadások 20 percesek, amelyet 10 perces korreferátum követ. Az előadás vége előtt 5 perccel a szekciószervező közbeszólással jelzi a hátralévő időt. Kérdésre jelentkezni a chat-en keresztül küldött üzenettel vagy a jelentkezés opció (kéz ikon) használatával, szóban megfogalmazva, lehetséges.

Kérjük a saját, teljes és valódi név megadását a becsatlakozáskor a konferencia gördülékenységének biztosítása érdekében.

Impresszum

A konferenciáért felel a Doktoranduszok Országos Szövetsége Filozófiatudományi Osztálya.

A helyszínt a ELTE BTK biztosította. Az eseményen video- és hangfelvétel, valamint fotódokumentáció készült.

A konferencia és az absztraktkötet létrejöttében támogatóink voltak: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara, az ELTE BTK Filozófiatudományi Doktori Iskolája, az ELTE BTK HÖK, a Magyar Filozófiai Társaság, a Nemzeti Tehetség Program, valamint a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpontjának Filozófiatudományi Intézete. A konferencia és az absztraktkötet a Doktoranduszok Országos Szövetsége Filozófiatudományi Osztályának szervezésében és szerkesztésében, az Emberi Erőforrások Minisztériuma megbízásából az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő által meghirdetett Nemzeti Tehetség Program NTP-TK-M-22-0005 kódszámú pályázati támogatásból valósult meg.

Főszervező:

Nemes Márk (DOSZ FiTO elnök, SZTE BTK)

Szervezők:

Donáth Béla (ELTE BTK); Furtado Renátó (ELTE BTK); Jancsó András (PTE BTK IDI, NKE EJKK VTKI, MCC); Sipos-Kolumbán Adrienn (SZTE BTK); Major Tünde Kármén (PTE BTK); Miklovicz Attila (PTE BTK); Tegzes Nóra Valentina (ELTE BTK); Vecsernyés Áron (ELTE BTK); Vörös Csaba Levente (SZTE BTK)

Fénykép/Videó:

Sipos-Kolumbán Adrienn

Catering:

Műhely Egyetem Café – Budapest, Múzeum körút 6-8.

A kötetet szerkesztették:

Főszerkesztő: Nemes Márk DOSZ FiTO elnök, SZTE BTK)

Szerkesztők: Donáth Béla (ELTE BTK); Furtado Renátó (ELTE BTK); Jancsó András (PTE BTK IDI, NKE EJKK VTKI, MCC); Sipos-Kolumbán Adrienn (SZTE BTK); Major Tünde Kármén (PTE BTK); Miklovicz Attila (PTE BTK); Tegzes Nóra Valentina (ELTE BTK); Vecsernyés Áron (ELTE BTK); Vörös Csaba Levente (SZTE BTK)